TIESAS SPRIEDUMS (otrā palāta)

2011. gada 29. septembrī *

Lieta C-521/09 P

par apelācijas sūdzību atbilstoši Eiropas Savienības Tiesas Statūtu 56. pantam, ko 2009. gada 11. decembrī iesniedza

Elf Aquitaine SA, Kurbevuā [*Courbevoie*] (Francija), ko pārstāv E. Morgans de Riverī [*E. Morgan de Rivery*], S. Tibo-Ližē [*S. Thibault-Liger*] un E. Lagatu [*E. Lagathu*], *avocats*,

apelācijas sūdzības iesniedzēja,

otrs lietas dalībnieks —

Eiropas Komisija, ko pārstāv A. Bukē [*A. Bouquet*] un F. Kastiljo de la Tore [*F. Castillo de la Torre*], pārstāvji, kas norādīja adresi Luksemburgā,

atbildētāja pirmajā instancē.

* Tiesvedības valoda — franču.

TIESA (otrā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs H. N. Kunja Rodrigess [*J. N. Cunha Rodrigues*], tiesneši A. Arabadžijevs [*A. Arabadjiev*], A. Ross [*A. Rosas*], A. O'Kīfs [*A. Ó Caoimh*] (referents) un P. Linda [*P. Lindh*],

ģenerāladvokāts P. Mengoci [*P. Mengozzi*],
sekretārs B. Fileps [*B. Fülöp*], administrators,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2010. gada 25. novembra tiesas sēdi,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus 2011. gada 17. februāra tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 *Elf Aquitaine SA* (turpmāk tekstā — "*Elf Aquitaine*") savā apelācijas sūdzībā lūdz Tiesu atcelt Eiropas Kopienu Pirmās instances tiesas [šobrīd — Vispārējā tiesa] 2009. gada 30. septembra spriedumu lietā T-174/05 *Elf Aquitaine*/Komisija (turpmāk tekstā — "pārsūdzētais spriedums"), ar kuru noraidīta *Elf Aquitaine* prasība, galvenokārt, atcelt

Komisijas 2005. gada 19. janvāra Lēmumu C(2004) 4876, galīgā redakcija, par procesu saistībā ar [EKL] 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu (Lieta COMP/E-1/37.773 — Monohloretiķskābe) (turpmāk tekstā — "apstrīdētais lēmums") un, pakārtoti, atcelt vai samazināt tai uzlikto naudas sodu.

Strīda priekšvēsture un apstrīdētais lēmums

2 No pārsūdzētā sprieduma 3.–7. punktā minētās informācijas izriet, ka Eiropas Komisija 1999. gada beigās uzsāka izmeklēšanu par aizliegtu vienošanos saistībā ar monohloretiķskābi (turpmāk tekstā — "MHES") pēc viena aizliegtās vienošanās dalībnieka sūdzības. 2000. gada 14. un 15. martā Komisija veica pārbaudes uz vietas, citstarp apelācijas sūdzības iesniedzējas meitassabiedrības telpās. 2004. gada 7. un 8. aprīlī Komisija nosūtīja paziņojumu par iebildumiem divpadsmit sabiedrībām, to vidū arī *Elf Aquitaine* un tās meitassabiedrībai (iepriekš saukta *Elf Atochem SA*, pēc tam — *Atofina SA* un apelācijas sūdzības iesniegšanas brīdī — *Arkema SA*; turpmāk tekstā — "*Atofina*" vai "*Arkema*").

3 No pārsūdzētā sprieduma 8. punkta izriet, ka Komisija apstrīdētajā lēmumā būtībā uzskatīja, ka uzņēmumi, uz kuriem attiecas šis lēmums, ir piedalījušies kartelī, neievērojot EKL 81. pantu.

4 Kā izriet no pārsūdzētā sprieduma 9.–12. punkta, apstrīdētajā lēmumā Komisija, noraidot *Elf Aquitaine* izvirzītos argumentus par pretējo, ir uzskatījusi, ka ar to, ka tai pieder 98 % *Atofina* akciju, pietiek, lai sauktu to pie atbildības par meitassabiedrības rīcību. Komisija ir arī uzskatījusi — apstāklis, ka *Elf Aquitaine* nav piedalījusies

MHES ražošanā un tirdzniecībā, neliedz to uzskatīt par vienotu ekonomisku vienību ar grupas operatīvajām vienībām.

5 No pārsūdzētā sprieduma 30. punkta izriet, ka ar apstrīdēto lēmumu sabiedrībām *Elf Aquitaine* un *Arkema* uzliktais naudas sods par kopēju un solidāru atbildību ir EUR 45 miljonu apmērā.

Prasība Vispārējā tiesā un pārsūdzētais spriedums

6 Ar pārsūdzēto spriedumu Vispārējā tiesa ir noraidījusi visus tajā izvirzītos vienpadsmit pamatus un piespriedusi apelācijas sūdzības iesniedzējai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus. Vispārējā tiesa šajā ziņā ir sniegusi tostarp tālāk minētos apsvērumus.

7 Izvirzot pirmo pamatu, apelācijas sūdzības iesniedzēja norādīja, ka ar apstrīdēto lēmumu divkārši ir tikušas pārkāptas tās tiesības uz aizstāvību, jo, pirmkārt, šis lēmums ir ticis pieņemts tādas procedūras rezultātā, kurā ir ticis pārkāpts vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanas princips (pirmā daļa), un, otrkārt, Komisija to ir pieņēmusi, neievērojot pienākumu ņemt vērā no administratīvās procedūras izrietošos apstākļus (otrā daļa).

8 Pārsūdzētā sprieduma 54.–72. punktā Vispārējā tiesa, pilnībā noraidot pirmo pamatu, ir nolēmusi šādi:

"[..]

64 Jānoraida arī iebildums par to, ka [apelācijas sūdzības iesniedzējas] vainojamība par *Arkema* izdarīto pārkāpumu [apstrīdētajā] lēmumā nav pietiekami pamatota, lai attaisnotu tās atbildību. No [šī] lēmuma [..] tieši izriet, ka Komisija ir atgādinājusi principus, kas ir piemērojami attiecībā uz mātessabiedrību vainojamību par to meitassabiedrību izdarītajiem pārkāpumiem. Ar to, ka Komisija attiecībā uz to nebija veikusi izmeklēšanu, nebija tai nosūtījusi informācijas pieprasījumu un nebija ar to sazinājusies pirms paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas, nevar tikt apšaubīts, ka Komisija pirmo reizi varēja to informēt par attiecībā pret to izvirzītajiem iebildumiem paziņojumā par iebildumiem. [Apelācijas sūdzības iesniedzēja] administratīvajā procedūrā varēja atbilstoši izteikt savu viedokli par Komisijas paziņojumā par iebildumiem apgalvoto faktu un apstākļu patiesumu un atbilstību — gan atbildot uz paziņojumu par iebildumiem, gan laikā, kad to uzklausīja uzklausīšanas amatpersona.

[..]"

9 Vispārējā tiesa, kā nepamatotu noraidot tajā izvirzīto otro pamatu par nepietiekamu pamatojumu, ir nospriedusi:

"85 [..], no [apstrīdētā] lēmuma 258. apsvēruma izriet, ka "Komisija uzskata — tas, ka *Elf Aquitaine* pieder 98 % akciju sabiedrībā *Atofina*, pats par sevi ir pietiekams arguments, lai par *Atofina* darbībām vainotu *Elf Aquitaine*. Komisija uzskata, ka [*Elf Aquitaine*] izvirzītie argumenti nav uzskatāmi par pietiekamiem pierādījumiem, lai atceltu prezumpciju, kura ir balstīta uz 98 % akciju piederību". Šajā pašā apsvērumā Komisija precizē, ka "šie argumenti ir apgalvojumi, kas neatceļ prezumpciju par to, ka *Elf Aquitaine* ir atbildīga par tās meitassabiedrības *Atofina* darbībām", un ka tā neuzskata, ka "dokumenti, kuros sniegts vispārējs komercvadības pārskats, ir pietiekami, lai atceltu šo prezumpciju".

86 Jākonstatē, ka, lai arī Komisija [apstrīdētā] lēmuma 258. apsvērumā ir tieši apgalvojusi, ka kapitāldaļu piederība 98 % apmērā ir pietiekama, lai par *Atofina* darbībām vainotu *Elf Aquitaine*, tālāk šajā apsvērumā tā tomēr ir precizējusi, ka [apelācijas sūdzības iesniedzējas] iesniegtie pierādījumi neļāva atspēkot šo prezumpciju. Šie apsvērumi atbilst Kopienu judikatūrai par mātessabiedrības vainojamību par tās meitassabiedrības izdarītajiem pārkāpumiem. No tā izriet, ka Komisijas argumentācija ir pietiekami skaidra un ļauj saprast iemeslus, kuru dēļ tā noraidīja *Elf Aquitaine* izvirzītos argumentus.

87 Attiecībā uz apgalvoto pamatojuma trūkumu saistībā ar iemesliem, kuru dēļ tika noraidīti *Elf Aquitaine* izvirzītie argumenti, ir jākonstatē, ka Komisija [apstrīdētā] lēmuma 257. apsvērumā šos argumentus ir minējusi tā, kā *Elf Aquitaine* tos bija izklāstījusi savā atbildē uz paziņojumu par iebildumiem. Komisija uz tiem atbildēja [apstrīdētā] lēmuma 258.–261. apsvērumā.

88 It īpaši ir jānorāda, ka Komisija uzskatīja, ka *Elf Aquitaine* bija tikai izteikusi apgalvojumus un ka tās iesniegtie dokumenti sniedza vien vispārēju sabiedrības komercvadības pārskatu.

89 Šāda uz *Elf Aquitaine* izvirzītajiem argumentiem sniegta atbilde, lai arī tā ir īsa, ļauj saprast iemeslus, kuru dēļ Komisija tos ir noraidījusi. Komisija bija atbildējusi uz galvenajiem *Elf Aquitaine* argumentu punktiem, izvērtējot visus tās iesniegtos pierādījumus.

90 Katrā ziņā Komisijai nebija jāatbild uz visiem [apelācijas sūdzības iesniedzējas] izvirzītajiem iebildumiem. Komisijai nav jāieņem nostāja par visiem argumentiem, kurus tajā ir iesniegušas ieinteresētās personas, bet pietiek, ka tā izklāsta faktus un juridiskos apsvērumus, kuri ir ļoti svarīgi lēmuma struktūrā [..]."

10 Pārsūdzētā sprieduma 97.–99. punktā Vispārējā tiesa ir noraidījusi tajā izvirzīto trešo pamatu par pamatojuma pretrunu starp *Elf Aquitaine* vainojamību pārkāpumā un to, ka ticis atzīts, ka *Atofina* atbildība pārkāpumā nav tik liela. Šajā ziņā, citstarp pārsūdzētā sprieduma 97. punktā, Vispārējā tiesa ir uzskatījusi:

"[..] darbinieku, kuri bijuši aizliegtas vienošanās dalībnieki, atbildības līmenis nav svarīgs, jo Komisijas tiesības adresēt sabiedrību grupas mātessabiedrībai lēmumu, ar kuru nosaka naudas sodu, neizriet ne no tā, ka mātessabiedrība būtu pamudinājusi savu meitassabiedrību izdarīt pārkāpumu, ne vēl jo vairāk no mātessabiedrības dalības minētajā pārkāpumā, bet gan no apstākļa, ka tās veido vienotu uzņēmumu EKL 81. panta izpratnē. Tādējādi fakts, ka mātessabiedrība nezināja par savas meitassabiedrības izdarītu pārkāpumu, nav pietiekams, lai noraidītu tās atbildību par to."

11 Tāds pats izklāsts citos kontekstos parādās pārsūdzētā sprieduma 52., 167. un 186. punktā.

12 Kā izriet no pārsūdzētā sprieduma 100. punkta, Vispārējā tiesā izvirzītais ceturtais pamats par tādu noteikumu pārkāpumu, kuri paredz mātessabiedrības vainojamību par tās meitassabiedrības izdarītajiem pārkāpumiem, bija iedalīts trīs daļās.

13 Pirmajā daļā apelācijas sūdzības iesniedzēja it īpaši uzskatīja, ka Komisijai nebija rīcības brīvības, lai noteiktu atbilstošo kritēriju par vainojamību pārkāpumā.

14 Vispārējā tiesa šo daļu ir noraidījusi pārsūdzētā sprieduma 105.–109. punktā. Pārsūdzētā sprieduma 105. punktā Vispārējā tiesa ir norādījusi:

"[..] Komisija neuzskata, ka tai ir rīcības brīvība attiecībā uz to, lai vienu sabiedrību vainotu par citas sabiedrības izdarītajiem pārkāpumiem. Lai arī Komisija [apstrīdētā] lēmuma 260. apsvērumā ir apgalvojusi, ka tai ir "rīcības brīvība attiecībā uz mātessabiedrības vainojamību šādos apstākļos", šis apgalvojums tika izteikts tikai pēc tam, kad tā [apstrīdētā] lēmuma 258. apsvērumā bija uzsvērusi, ka [apelācijas sūdzības iesniedzējai] nebija izdevies atspēkot prezumpciju par tās meitassabiedrības autonomitāti. Turklāt no [apstrīdētā] lēmuma nepārprotami izriet, ka 260. apsvērumā izteiktā apgalvojuma mērķis bija tikai noraidīt argumentu par to, ka iepriekš pieņemtajos lēmumos, kuri bija adresēti *Atofina*, mātessabiedrība par *Atofina* rīcību nebija vainota. Turklāt tiesas sēdē un savos rakstveida apsvērumos Komisija norādīja, ka tās rīcības brīvība sākas brīdī, kad — ja tai ir tiesības par pārkāpumu vainot vairākas vienas grupas sabiedrības — tā par pārkāpumu izvēlas vainot visas vienas grupas sabiedrības vai tikai tās sabiedrības, kuras pārkāpumā bija piedalījušās tieši."

15 Pārsūdzētā sprieduma 121.–126. punktā Vispārējā tiesa kā nepamatotu ir noraidījusi tajā izvirzītā ceturtā pamata otro daļu par to, ka, piemērojot vainojamības prezumpciju, kura nebija pamatota ar konkrētiem pierādījumiem, ticis pārkāpts meitassabiedrības autonomijas princips.

16 Ceturtā pamata trešā daļa bija par pierādījumu sistēmas, kas paredz vainojamību par sabiedrību grupu iekšienē izdarītajiem pārkāpumiem, pārkāpumu. Vispārējā tiesa šo daļu ir noraidījusi pārsūdzētā sprieduma 150.–176. punktā.

17 Šajā ziņā Vispārējā tiesa pārsūdzētā sprieduma 157. punktā ir nolēmusi:

"[..] [apelācijas sūdzības iesniedzējas] iebildums par to, ka Komisija nav ievērojusi pierādījumu sistēmu, kas paredz vainojamību par sabiedrību grupu iekšienē izdarītajiem pārkāpumiem, nevar tikt apmierināts. Tiktāl, ciktāl pārkāpuma izdarīšanas laikā *Elf Aquitaine* piederēja gandrīz visas kapitāldaļas, Komisija pamatoti varēja prezumēt tās autonomijas neesamību un uzskatīt, ka *Elf Aquitaine* ir jāiesniedz pierādījumi, ka tās meitassabiedrība autonomi noteica savu rīcību tirgū."

18 Pārsūdzētā sprieduma 158. punktā Vispārējā tiesa ir uzskatījusi, ka tieši šādos apstākļos ir jāizvērtē *Elf Aquitaine* iesniegtie pierādījumi, lai atspēkotu Komisijas piemēroto prezumpciju. Šajā nolūkā Vispārējā tiesa pārsūdzētā sprieduma 159. punktā ir norādījusi:

"[..] Komisija [apstrīdētā] lēmuma 257. apsvērumā atkārto *Elf Aquitaine* sniegtos argumentus tās atbildē uz paziņojumu par iebildumiem, tostarp argumentus par to, ka tā nekad nav ne tieši, ne netieši bijusi aizliegtās vienošanās par MHES dalībniece, ka tā ir "tikai holdinga sabiedrība", kas neveic nekādu reālu darbību, ka sabiedrībai *Atofina* ir pilnīgi autonoma komercpolitika un tās rīcība tirgū ir autonoma, ka Komisijas lietas materiālos esošie dokumenti attiecas tikai un vienīgi uz *Atofina* un arī trešās personas uzskata, ka tirgū darbojas vienīgi *Atofina*. Nākamajā apsvērumā

Komisija no tā secina, ka šie argumenti ir tikai apgalvojumi, kuri neatceļ prezumpciju, ka *Elf Aquitaine* ir atbildīga par tās meitassabiedrības darbībām, un norāda, ka dokumenti, kuros sniegts vispārējs komercvadības pārskats, nav pietiekami, lai noraidītu šo prezumpciju."

19 Turpinājumā Vispārējā tiesa pārsūdzētā sprieduma 160.–176. punktā ir noraidījusi vairākus apelācijas sūdzības iesniedzējas izvirzītos argumentus nolūkā atspēkot attiecībā uz to apstrīdētajā lēmumā piemēroto prezumpciju.

20 Pārsūdzētā sprieduma 184.–188. un 192.–199. punktā Vispārējā tiesa ir noraidījusi piekto pamatu, kurš sastāvēja no trīs daļām attiecīgi par to, ka ir pārkāpts personiskās atbildības princips, tiesiskuma princips un nevainīguma prezumpcijas princips.

21 Pārsūdzētā sprieduma 200.–207. punktā Vispārējā tiesa ir noraidījusi tajā izvirzīto sesto pamatu par labas pārvaldības principa pārkāpumu.

22 Kā izriet no pārsūdzētā sprieduma 208. punkta, apelācijas sūdzības iesniedzēja, Vispārējā tiesā izvirzot septīto pamatu, uzskatīja, ka apstrīdētajā lēmumā piemērotā Komisijas jaunā pieeja attiecībā uz kritēriju, ka par grupās ietilpstošo meitassabiedrību pārkāpumiem ir vainojamas to mātessabiedrības, radot tiesisku nenoteiktību, kas nozīmē, ka Vispārējai tiesai bija jāatceļ apstrīdētais lēmums tiktāl, ciktāl tas attiecās uz apelācijas sūdzības iesniedzēju. Komisija esot piemērojusi citus kritērijus, nevis tos, kuri apstrīdētajā lēmumā bija piemēroti attiecībā uz *Akzo Nobel NV* un *Clariant AG* un kuri attiecībā uz *Atofina* bija piemēroti tās 2003. gada 10. decembra Lēmumā C(2003) 4570, galīgā redakcija, par procedūru saskaņā ar EK līguma 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu (Lieta COMP/E-2/37.857 — Organiskie peroksīdi) (OV 2005, L 110, 44. lpp.; turpmāk tekstā — "lēmums par organiskajiem peroksīdiem").

23 Vispārējā tiesa, noraidot šo pamatu pārsūdzētā sprieduma 210.–216. punktā, tostarp 213. punktā ir nolēmusi:

"Šajā lietā, lai arī Komisija ir nolēmusi par konstatēto pārkāpumu vainot uzņēmumu, kurš sastāv no mātessabiedrības un meitassabiedrības, kaut arī savā iepriekšējā praksē tā nav to darījusi, ar tās lēmumu tomēr netiek pārkāpts tiesiskās drošības princips. [..] Tāpēc tiktāl, ciktāl šajā lietā Komisija pamatoti ir uzskatījusi, ka *Elf Aquitaine* un tās meitassabiedrība *Arkema* kopā ir uzskatāmas par vienu uzņēmumu, un abām sabiedrībām kopā un solidāri uzlikusi naudas sodu, tā nav pārkāpusi tiesiskās drošības principu."

24 Pārsūdzētā sprieduma 220. un nākamajos punktos Vispārējā tiesa vienu pēc otra ir noraidījusi tajā izvirzītos astoto, devīto, desmito un vienpadsmito pamatu un pēc tam pārsūdzētā sprieduma 244. punktā secinājusi, ka tajā celtā prasība ir pilnībā noraidāma.

Lietas dalībnieku prasījumi

25 Apelācijas sūdzības iesniedzēja savā apelācijas sūdzībā lūdz Tiesu:

— galvenokārt, pilnībā atcelt pārsūdzēto spriedumu;

— apmierināt pirmajā instancē iesniegtos prasījumus;

— līdz ar to atcelt apstrīdētā lēmuma 1. panta d) punktu, 2. panta c) punktu, 3. pantu un 4. panta 9. punktu;

— pakārtoti, ievērojot tās neierobežoto kompetenci, atcelt vai samazināt naudas sodu EUR 45 miljonu apmērā, kas sabiedrībām *Arkema* un *Elf Aquitaine* kopīgi un solidāri uzlikts ar apstrīdētā lēmuma 2. panta c) punktu, un

— katrā ziņā piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, tostarp tos, kuri apelācijas sūdzības iesniedzējai ir radušies Vispārējā tiesā.

26 Komisija lūdz Tiesu:

— noraidīt apelācijas sūdzību un

— piespriest apelācijas sūdzības iesniedzējai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

Par apelācijas sūdzību

27 Apelācijas sūdzības iesniedzēja galvenokārt izvirza piecus pamatus attiecīgi par:

— Vispārējās tiesas pieļautu kļūdu tiesību piemērošanā, jo tā nav ņēmusi vērā tādu sodu represīvās sekas, uz kuriem attiecas LESD 101. pants;

— tiesību uz aizstāvību pārkāpumu, kurš radies, kļūdaini interpretējot taisnīguma principu un vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanas principu;

— attiecībā uz pienākumu norādīt pamatojumu pieļautajām kļūdām tiesību piemērošanā;

— LESD 263. panta pārkāpumu, kurš radies, neievērojot tiesiskuma pārbaudes robežas, un

— noteikumu, kuri regulē sodu uzlikšanu konkurences tiesību jomā, pārkāpumu.

28 Pakārtoti apelācijas sūdzības iesniedzēja izvirza sesto pamatu, norādot, ka Vispārējās tiesas pieļauto kļūdu tiesību piemērošanā un izdarīto pārkāpumu rezultātā vismaz ir jāatceļ vai jāsamazina tai uzliktais naudas sods.

Par pirmo pamatu — Vispārējās tiesas pieļautu kļūdu tiesību piemērošanā, jo tā nav ņēmusi vērā tādu sodu represīvās sekas, uz kuriem attiecas LESD 101. pants

Lietas dalībnieku argumenti

29 Apelācijas sūdzības iesniedzēja norāda, ka saskaņā ar LESD 101. pantu uzlikto sodu represīvais raksturs Romā 1950. gada 4. novembrī parakstītās Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk tekstā — "ECPAK") 6. panta 1. punkta izpratnē nevar tikt apstrīdēts.

30 Šādos apstākļos apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskata, ka Vispārējā tiesa, tostarp pārsūdzētā sprieduma 185.–187. punktā, kā arī 194. un 197. punktā, kļūdaini ir piemērojusi personiskās atbildības principu un soda individualizēšanas principu, kā arī nevainīguma prezumpciju, kuri visi ir garantēti ECPAK 6. panta 1. un 2. punktā.

31 Pirmkārt, vispārīgi runājot, Vispārējā tiesa kļūdaini esot piemērojusi šos pēdējos minētos principus tikai attiecībā uz uzņēmumu, kuru veido *Elf Aquitaine* un *Arkema*, proti, attiecībā uz vienību, kurai nav juridiskas personas statusa, nevis attiecībā uz šīm abām sabiedrībām kā atsevišķām juridiskām personām, kurām kā vienīgajām ir vajadzīgās īpašības, lai efektīvi un konkrēti varētu izmantot no iepriekš minētajiem principiem izrietošās subjektīvās tiesības. Vispārējā tiesa, šādi rīkojoties un neļaujot sabiedrībām, kurām vienīgajām ir īpašības, lai izmantotu šīs tiesības, no tām gūt labumu, esot iznīcinājusi no iepriekš minētajiem principiem izrietošo subjektīvo tiesību efektīvo un konkrēto raksturu un gala rezultātā esot ļāvusi ierobežot pieeju tiesai.

32 Otrkārt, runājot konkrēti, ar iepriekš minēto pieeju Vispārējā tiesa apelācijas sūdzības iesniedzēju esot izslēgusi no:

— nevainīguma prezumpcijas principa piemērošanas jomas, attiecībā uz to noliedzot jebkādu vērtību iepriekšējā izmeklēšanā, un

— personiskās atbildības principa un sodu individualizēšanas principa piemērošanas jomas, pārsūdzētā sprieduma 97., 152., 167. un 186. punktā apgalvojot, ka mātessabiedrības vainojamība nebalstās ne uz "to, ka mātessabiedrība būtu pamudinājusi savu meitassabiedrību izdarīt pārkāpumu, ne vēl jo vairāk uz mātessabiedrības dalību minētajā pārkāpumā", tādējādi noraidot apelācijas sūdzības iesniedzējas iesniegto pierādījumu kopumu nolūkā pierādīt, ka tā pati nav izdarījusi

nevienu pārkāpumu, ka tā nav izdarījusi strīdīgo pārkāpumu un ka tās meitassabiedrība tirgū rīkojās autonomi.

33 Turklāt apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskata, ka Vispārējā tiesa pārsūdzētā sprieduma 210. un 212. punktā tiesiski nevarēja attiecībā uz personu atsaukties uz Savienības konkurences tiesību efektivitātes principu, lai pavājinātu šīs personas pamattiesības uz Komisijas pilnvaru pastiprināšanas rēķina.

34 Komisija citstarp uzskata, ka pirmais apelācijas sūdzības pamats neatbilst pirmajā instancē izvirzītajam pamatam un ka tas tieši neattiecas ne uz vienu pārsūdzētā sprieduma daļu.

Tiesas vērtējums

35 Atbilstoši Tiesas Reglamenta 113. panta 2. punktam apelācijas sūdzībā nedrīkst grozīt Vispārējā tiesā izskatītā strīda priekšmetu. Tādējādi Tiesas kompetence apelācijas sūdzības izskatīšanas ietvaros attiecas vienīgi uz juridiskā risinājuma izvērtēšanu, kas ticis sniegts saistībā ar pamatiem, kurus izskatījusi pirmās instances tiesa. Tādēļ lietas dalībnieks, pirmo reizi izvirzot Tiesā pamatu, kuru tas varēja izvirzīt Vispārējā tiesā, bet nav to izdarījis, nedrīkst grozīt strīda priekšmetu, jo tādējādi šis lietas dalībnieks Tiesā, kuras kompetence apelācijas jomā ir ierobežota, varētu iesniegt prasību par strīdu, kas ir plašāks par to, kas ticis izskatīts Vispārējā tiesā (šajā ziņā it īpaši skat. 1994. gada 1. jūnija spriedumu lietā C-136/92 P Komisija/*Brazzelli Lualdi* u.c., *Recueil*, I-1981. lpp., 59. punkts; 2000. gada 30. marta spriedumu lietā C-266/97 P *VBA/VGB* u.c., *Recueil*, I-2135. lpp., 79. punkts, kā arī 2010. gada 14. oktobra spriedumu lietā C-280/08 P *Deutsche Telekom*/Komisija, Krājums, I-9555. lpp., 34. punkts). Tādējādi šāds pamats ir uzskatāms par nepieņemamu apelācijas stadijā.

36 Šajā lietā apelācijas sūdzības iesniedzēja, izvirzot pirmo pamatu, Vispārējai tiesai nepārmet, ka tā ir noliegusi saskaņā ar EKL 81. pantu uzlikto naudas sodu "kriminālt iesisko" raksturu judikatūras par ECPAK 6. pantu izpratnē, bet būtībā pārmet, ka tā ir pārkāpusi pamattiesības, kuras tai ir kā juridiskajai personai, kura atzīta par atbildīgu pārkāpumā, ar kuru ir sasaistīti sodi, kuriem, tāsprāt, ir šāds raksturs. Tiktāl, ciktāl, raugoties no šī viedokļa, šis pamats negroza Vispārējā tiesā izskatītā strīda priekšmetu, šis pamats nav jānoraida kā nepieņemams (pēc analoģijas skat. 2007. gada 18. janvāra spriedumu lietā C-229/05 P *PKK* un *KNK*/Padome, Krājums, I-439. lpp., 66. un 67. punkts).

37 Ņemot to vērā, kā tostarp izriet arī no šī sprieduma 27., 87. un 99. punkta, ar *Elf Aquitaine* šī pamata ietvaros minētajiem īpašajiem pārmetumiem būtībā tiek atkārtoti tie, kuri ir izvirzīti ar pārējiem apelācijas sūdzības pamatiem, it īpaši otrais un piektais pamats. Līdz ar to, tā kā šie pārmetumi faktiski nav autonomi salīdzinājumā ar šiem citiem pamatiem, tie šajā brīdī nav jāizvērtē.

38 Tāpat, tā kā ar pirmo pamatu vispārīgi Vispārējai tiesai tiek pārmests, ka tā kļūdaini ir piemērojusi personiskās atbildības principu un sodu individualizēšanas principu, kā arī nevainīguma prezumpciju nevis tikai apelācijas sūdzības iesniedzējai, bet arī "uzņēmumam", ko tostarp veido *Elf Aquitaine* un tās meitassabiedrība *Arkema*, šajā pamatā vēlreiz ir norādīts būtisks šo principu pārkāpums attiecībā pret apelācijas sūdzības iesniedzēju un apstrīdēta Vispārējās tiesas sniegtā jēdziena "uzņēmums" EKL 81. panta izpratnē interpretācija. Ņemot vērā, ka šajos apgalvojumos ir pārņemti daži otrā un piektā pamata aspekti, tie ir jāizvērtē šo pēdējo minēto pamatu ietvaros.

39 Attiecībā uz šī sprieduma 33. punktā minēto pārmetumu pietiek norādīt, ka pretēji apelācijas sūdzības iesniedzējas apgalvojumiem Vispārējā tiesa pārsūdzētā sprieduma 210. un 212. punktā nav apgalvojusi, ka Savienības konkurences tiesību efektivitātes princips varētu tikt piemērots attiecībā pret personu, lai pavājinātu tās pamattiesības.

40 Tā kā minētais pārmetums tādējādi ir balstīts uz kļūdainu pārsūdzētā sprieduma interpretāciju, šis pārmetums ir jānoraida kā nepamatots.

41 Ņemot vērā iepriekš minēto, kā nākamais ir jāizskata piektais pamats.

Par piekto pamatu — noteikumu, kuri regulē sodu uzlikšanu konkurences tiesību jomā, pārkāpumu

Par piektā pamata pirmo daļu, saskaņā ar kuru sodu, attiecībā uz kuriem ir piemērojams LESD 101. pants, represīvais raksturs pastiprina attiecībā uz apelācijas sūdzības iesniedzēju piemērotās *de facto* neatspēkojamās atbildības prezumpcijas nepieļaujamību Savienības tiesībās

— Lietas dalībnieku argumenti

42 Apelācijas sūdzības iesniedzēja norāda, ka sodu, attiecībā uz kuriem ir piemērojams LESD 101. pants, represīvais raksturs un institucionāla rakstura neskaidrība attiecībā uz pilnvarām jautājumā par lietas izskatīšanas iestādi, ir ievērojami kavējuši Vispārējo tiesu atzīt par pareizu Komisijas piemēroto atbildības prezumpciju tā vietā, lai prasītu iesniegt pierādījumus par apelācijas sūdzības iesniedzējas iejaukšanos tās meitassabiedrības vadībā.

43 Tas jo vairāk tā ir tāpēc, ka šāda prezumpcija *de facto* nav atspēkojama, jo šī neatspēkojamība ir pretrunā tostarp noteikumiem par pierādījumiem un nevainīguma prezumpcijai.

44 Apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskata, ka prezumpcijas neatspēkojamība, kā to interpretējusi Vispārējā tiesa, izriet no šādiem faktiem:

— pārsūdzētā sprieduma 86. un 150. punktā minētā apgalvojuma, ka kapitālistiska saikne pati par sevi ir pietiekama, lai piemērotu prezumpciju, ka meitassabiedrība nav autonoma;

— tā, ka Vispārējā tiesa pārsūdzētā sprieduma 105. punktā ir pieļāvusi Komisijas rīcības brīvību noteikt atbildību par pārkāpumu, ja mātessabiedrībai pieder 98 % vai vairāk no tās meitassabiedrības kapitāla, un

— tā, kā Vispārējā tiesa pārsūdzētā sprieduma 160. un nākamajos punktos ir izvērtējusi apelācijas sūdzības iesniedzējas iesniegto pierādījumu, kuru mērķis bija pierādīt tās neiejaukšanos savas meitassabiedrības vadībā, kopumu.

45 Saistībā ar pēdējo minēto faktu apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskata, ka Vispārējā tiesa nav ņēmusi vērā minēto pierādījumu kopumu, prasot no tās pierādījumus par neiejaukšanos, kuri, nenoliedzami, būtu negatīvi. Vispārējā tiesa esot prasījusi "probatio diabolica", kas vispārīgi neesot pieļaujams Savienības pierādījumu sistēmā. Apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskata, ka šāda neatspēkojama pierādījuma sistēma citstarp ir aizliedzama, jo ar to tiek pārkāptas tiesības uz pieeju efektīvi aizsargāt savas tiesības tiesā.

46 Apelācijas sūdzības iesniedzēja norāda, ka Vispārējā tiesa prettiesiski ir mainījusi pierādīšanas pienākumu, kas ir lietas izskatīšanas iestādei, tostarp vienu pēc otra neņemot vērā pierādījumus, kurus apelācijas sūdzības iesniedzēja saskaņā ar 2009. gada 10. septembra spriedumu lietā C-97/08 P *Akzo Nobel* u.c./Komisija (Krājums, I-8237. lpp., 65. punkts) bija iesniegusi Komisijai. Apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskata, ka Vispārējā tiesa ir ieviesusi nepieļaujamu nestabilitāti starp apelācijas sūdzības iesniedzēju, kurai ir noteikts pierādīšanas pienākums, kuru ir neiespējami pieņemt, no vienas puses, un Komisiju, kura var vienīgi atsaukties uz atbildības prezumpciju, lai piemērotu represīvus sodus, un kurai ir rīcības brīvība, lai piemērotu vai nepiemērotu šādu prezumpciju, no otras puses.

47 Apelācijas sūdzības iesniedzēja turklāt norāda, ka Vispārējā tiesa — pretēji tam, kas noteikts pārsūdzētā sprieduma 171. punktā, — nav izvērtējusi pierādījumus kopumā. Apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskata, ka saskaņā ar norādēm, kuras izriet no iepriekš minētā sprieduma lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, šie pierādījumi attiecās uz organizatoriskajām, ekonomiskajām un juridiskajām saiknēm starp to un tās meitassabiedrību un, tāsprāt, tie pierāda, ka tās neveido vienu ekonomisku vienību. Šo pierādījumu pierādīšanas spēks izrietot no visu pierādījumu saskaņotības, nevis no katra pierādījuma, to skatot atsevišķi.

48 Komisija uzskata, ka Vispārējā tiesa pārsūdzētā sprieduma 172. un 173. punktā ir norādījusi, ka prezumpcija par meitassabiedrības autonomijas trūkumu nav neatspēkojama. Komisija arī uzskata, ka Vispārējā tiesā izvirzītais pamats par vainojamību ticis noraidīts, jo, kā tostarp izriet no pārsūdzētā sprieduma 163.–165., 167. un 169. punkta, apelācijas sūdzības iesniedzēja ir vienīgi balstījusies uz apgalvojumiem, kuri nav tikuši pamatoti ar pierādījumiem. Komisija norāda, ka tas vien, ka tā izteiktā apgalvojuma pamatošanai ir lūgusi iesniegt pierādījumus, nepārveido attiecīgo prezumpciju par neatspēkojamu prezumpciju.

49 Komisija uzskata — tas, ka mātessabiedrībai pilnībā vai gandrīz pilnībā pieder meitassabiedrības kapitāldaļas, ļauj tikai pieņemt — līdz tiek iesniegti pierādījumi par pretējo —, ka šīs sabiedrības veido vienu un to pašu "uzņēmumu" atbilstoši LESD

101. panta 1. punktam. Šajā gadījumā apelācijas sūdzības iesniedzēja nevarot pārmest Komisijai, ka tā ir uzskatījusi, ka prezumpcija nav tikusi atspēkota, lai arī tā bija iesniegusi tikai nepietiekami pamatotus apgalvojumus par "autonomiju" vai neatbilstošus argumentus, lai noteiktu, vai meitassabiedrība un mātessabiedrība veido vienu ekonomisku vienību.

50 Attiecībā uz šī sprieduma 47. punktā izklāstīto apelācijas sūdzības iesniedzējas argumentāciju Komisija uzskata, ka faktiski apelācijas sūdzības iesniedzēja apstrīd Vispārējās tiesas veikto pierādījumu vērtējumu, kas apelācijas tiesvedībā neesot pieņemami. Turklāt Vispārējā tiesa esot veikusi vērtējumu kopumā. Lai arī tā nav varējusi izvērtēt atsevišķus apgalvojumus, tas, kā uzskata Komisija, tā ir tikai tāpēc, ka lielākā daļa no šiem apgalvojumiem nebija pamatoti ar pierādījumiem.

— Tiesas vērtējums

51 Ņemot vērā, ka piektā pamata pirmajā daļā apelācijas sūdzības iesniedzēja norāda uz Komisijas lomu sajaukšanu Savienības konkurences politikas jomā, ir jākonstatē, ka šajā daļā, neievērojot Reglamenta 113. panta 2. punktu, ir mēģināts grozīt Vispārējā tiesā izskatītā strīda priekšmetu. Šajā ziņā šī daļa tādējādi ir jāuzskata par nepieņemamu saskaņā ar šī sprieduma 35. punktā izklāstīto judikatūru.

52 Tomēr piektā pamata pirmā daļa ir jāuzskata par pieņemamu tiktāl, ciktāl tā — neatkarīgi no apsvērumiem par šo sajaukšanu — ir vērsta pret to, ka pārsūdzētajā spriedumā ir piemērota prezumpcija būtībā par to, ka mātessabiedrība, kurai pilnībā vai gandrīz

pilnībā pieder tās meitassabiedrības kapitāldaļas, var tikt atzīta par atbildīgu par šīs meitassabiedrības izdarītajiem Savienības konkurences noteikumu pārkāpumiem.

53 Šajā ziņā vispirms ir jāatgādina, ka atbilstoši pastāvīgajai judikatūrai ar jēdzienu "uzņēmums" tiek apzīmēta jebkura vienība, kas veic saimniecisku darbību, neatkarīgi no šādas vienības juridiskā statusa un tās kapitāla nodrošinājuma veida. Šajā ziņā Tiesa ir precizējusi, ka, pirmkārt, aplūkojot kontekstā, jēdziens "uzņēmums" nozīmē ekonomisku vienību, pat ja no juridiskā skatupunkta šo ekonomisko vienību veido vairākas fiziskas un juridiskas personas, un, otrkārt, līdzko šāda ekonomiska vienība pārkāpj konkurences tiesības, tai atbilstoši personiskās atbildības principam ir jāatbild par šādu pārkāpumu (skat. 2011. gada 20. janvāra spriedumu lietā C-90/09 P *General Química* u.c./Komisija, Krājums, I-1. lpp., 34. un 35. punkts un tajos minētā judikatūra, kā arī 2011. gada 29. marta spriedumu apvienotajās lietās C-201/09 P un C-216/09 P *ArcelorMittal Luxembourg*/Komisija un Komisija/*ArcelorMittal Luxembourg* u.c., Krājums, I-2239. lpp., 95. punkts).

54 No pastāvīgās judikatūras izriet, ka meitassabiedrības rīcībā var vainot mātessabiedrību, it īpaši tad, ja, lai gan tā ir atsevišķa juridiska persona, šī meitassabiedrība savu uzvedību tirgū nenosaka autonomi, bet gan būtībā izpilda mātessabiedrības dotus rīkojumus, īpaši ievērojot ekonomiskās, organizatoriskās un juridiskās saiknes, kas vieno šīs abas juridiskās vienības (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 58. punkts, kā arī spriedumu lietā *General Química* u.c./Komisija, 37. punkts).

55 Šādā situācijā, tā kā mātessabiedrība un tās meitassabiedrība ir daļa no vienas un tās pašas ekonomiskās vienības un tātad veido vienotu uzņēmumu EKL 81. panta izpratnē, Komisija var adresēt mātessabiedrībai lēmumu, ar kuru tiek uzlikts naudas sods,

un netiek prasīts pierādīt pēdējās minētās personisku līdzdalību pārkāpumā (skat. iepriekš minētos spriedumus lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 59. punkts, kā arī lietā *General Química* u.c./Komisija, 38. punkts).

56 Šajā ziņā Tiesa ir precizējusi, ka īpašajā gadījumā, kad mātessabiedrībai pilnībā pieder tās meitassabiedrības, kas ir izdarījusi Savienības konkurences tiesību pārkāpumu, kapitāldaļas, pirmkārt, šai mātessabiedrībai var būt izšķiroša ietekme uz šīs meitassabiedrības rīcību un, otrkārt, pastāv atspēkojama prezumpcija, ka minētajai mātessabiedrībai faktiski ir izšķiroša ietekme uz tās meitassabiedrības rīcību (turpmāk tekstā — "izšķirošās ietekmes faktiskas izmantošanas prezumpcija") (it īpaši skat. 1983. gada 25. oktobra spriedumu lietā 107/82 *AEG-Telefunken*/Komisija, *Recueil*, 3151. lpp., 50. punkts, un iepriekš minētos spriedumus lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 60. punkts; lietā *General Química* u.c./Komisija, 39. punkts, kā arī apvienotajās lietās *ArcelorMittal Luxembourg*/Komisija un Komisija/*ArcelorMittal Luxembourg* u.c., 97. punkts).

57 Šādos apstākļos, lai prezumētu, ka mātessabiedrība faktiski īsteno izšķirošu ietekmi uz šīs meitassabiedrības komercdarbības politiku, pietiek ar to, ka Komisija pierāda, ka visas meitassabiedrības kapitāldaļas pieder tās mātessabiedrībai. Līdz ar to Komisija var uzskatīt mātessabiedrību par solidāri atbildīgu par tās meitassabiedrībai uzliktā naudas soda samaksu, ja vien šī mātessabiedrība, kurai ir jāatspēko šī prezumpcija, neiesniedz pietiekamus pierādījumus, lai pierādītu, ka tās meitassabiedrība rīkojas tirgū autonomi (skat. 2000. gada 16. novembra spriedumu lietā C-286/98 P *Stora Kopparbergs Bergslags*/Komisija, *Recueil*, I-9925. lpp., 29. punkts, un iepriekš minētos spriedumus lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 61. punkts; lietā *General Química* u.c./Komisija, 40. punkts, kā arī apvienotajās lietās *ArcelorMittal Luxembourg*/Komisija un Komisija/*ArcelorMittal Luxembourg* u.c., 98. punkts).

58 No judikatūras arī izriet, ka, lai noteiktu, vai meitassabiedrība savu uzvedību tirgū nosaka autonomi, ir jāņem vērā visi atbilstošie fakti, kas attiecas uz ekonomiskām, organizatoriskām un juridiskām saiknēm, kuras vieno šo meitassabiedrību un mātessabiedrību, kas katrā gadījumā var atšķirties un tātad nevar tikt izsmeļoši

uzskaitīti (šajā ziņā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 73. un 74. punkts).

59 Izšķirošās ietekmes faktiskas izmantošanas prezumpcijas mērķis ir līdzsvarot mērķa sodīt konkurences noteikumiem, it īpaši LESD 101. pantam, pretēju rīcību un novērst tās atkārtošanos svarīgumu, no vienas puses, ar tādu atsevišķu vispārīgo Savienības tiesību principu kā tostarp nevainīguma prezumpcija, soda individualizēšana, tiesiskās drošības princips, kā arī tiesības uz aizstāvību, citstarp vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanas princips, svarīgumu, no otras puses. Tostarp tieši šī iemesla dēļ, kā izriet no šī sprieduma 56. punktā minētās pastāvīgās judikatūras, tā ir atspēkojama.

60 Turklāt ir jāatgādina, ka šī prezumpcija balstās uz konstatējumu, ka, izņemot ārkārtas apstākļus, sabiedrība, kurai pilnībā pieder meitassabiedrība, var, ņemot vērā tikai šo dalību kapitālā, īstenot izšķirošu ietekmi uz šīs meitassabiedrības rīcību un, otrkārt, ka šīs ietekmes faktiska neīstenošana parasti vislietderīgāk var tikt atrasta tādu vienību gadījumā, attiecībā pret kurām šī prezumpcija ir spēkā.

61 Šajos apstākļos, ja ieinteresētajai personai, lai atspēkotu minēto prezumpciju, pietiktu norādīt tikai uz nepamatotiem apgalvojumiem, šai prezumpcijai lielā mērā tiktu atņemta tās lietderība.

62 Turklāt no judikatūras izriet, ka prezumpcija, pat ja to ir grūti atspēkot, ir pieņemamās robežās gan tāpēc, ka tā ir samērīga ar sasniedzamo leģitīmo mērķi, gan tāpēc, ka pastāv iespēja iesniegt pretējus pierādījumus un ir nodrošinātas tiesības uz aizstāvību

(šajā ziņā skat. 2009. gada 23. decembra spriedumu lietā C-45/08 *Spector Photo Group* un *Van Raemdonck*, Krājums, I-12073. lpp., 43. un 44. punkts, kā arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2002. gada 23. jūlija spriedumu lietā *Janosevic* pret Zviedriju, *Recueil des arrêts et décisions* 2002-VII, 101. un nākamie punkti).

63 Šajā lietā no šī sprieduma 46. un 47. punkta izriet, ka apelācijas sūdzības iesniedzēja neapstrīd šī sprieduma 56. un 57. punktā izklāstītās izšķirošas ietekmes faktiskas izmantošanas prezumpcijas tiesiskumu. Tā arī neapstrīd šīs prezumpcijas, ņemot vērā šīs lietas apstākļus, piemērojamību attiecībā uz gadījumu, kad mātessabiedrībai pieder 98 % no tās meitassabiedrības kapitāldaļām.

64 Taču apelācijas sūdzības iesniedzējas šī sprieduma 43.–47. punktā izklāstītās argumentācijas pamatā ir apgalvojums, ka Vispārējā tiesa, ņemot vērā faktus, ir piemērojusi neatspēkojamu šīs prezumpcijas versiju.

65 Tomēr pretēji apelācijas sūdzības iesniedzējas uzskatam uz Vispārējās tiesas pārsūdzētajā spriedumā izmantoto pieeju, to skatot kopumā, jautājumā par apelācijas sūdzības iesniedzējas sniegto informāciju nav attiecināms *probatio diabolica*. Kā izriet no šī sprieduma 58. punkta, vienībām, kuras vēlas atspēkot izšķirošas ietekmes faktiskas izmantošanas prezumpciju, ir jāiesniedz pierādījumi par ekonomiskajām, organizatoriskajām un juridiskajām saitēm, kādas attiecīgo meitassabiedrību vieno ar mātessabiedrību, un par to, ka tās ir uzskatāmas par tādām, kas pierāda, ka šīs sabiedrības neveido vienu ekonomisku vienību.

66 Šajā ziņā tas vien, ka vienība konkrētā gadījumā neiesniedz pierādījumus, lai atspēkotu izšķirošas ietekmes izmantošanas prezumpciju, nenozīmē, ka šī prezumpcija nekādā gadījumā nevar tikt atspēkota.

67 Šādos apstākļos, tā kā ar šī sprieduma 44. punkta trešajā ievilkumā, kā arī 45.–47. punktā minētajiem pārmetumiem būtībā tiek uzskatīts, ka Vispārējās tiesas sniegtais apelācijas sūdzības iesniedzējas izvirzīto argumentu vērtējums tikai tajā izdarītā secinājuma dēļ — kas prasītājai ir negatīvs — pierāda *probatio diabolica* esamību, šie pārmetumi ir jānoraida.

68 Savukārt tiktāl, ciktāl minēto pārmetumu mērķis faktiski ir lūgt Tiesai vēlreiz izvērtēt Vispārējā tiesā konstatētos faktus, šie pārmetumi apelācijas tiesvedībā ir jāuzskata par nepieņemamiem. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Vispārējā tiesa vienīgā ir tiesīga, pirmkārt, konstatēt faktus — izņemot gadījumu, kad šo konstatāciju materiālā neprecizitāte izriet no šai tiesai iesniegtiem lietas materiāliem, — un, otrkārt, veikt šo faktu novērtējumu. Tādējādi faktu novērtējums nav tiesību jautājums, kas kā tāds ir pakļauts Tiesas kontrolei, izņemot gadījumu, kad Vispārējai tiesai iesniegtie pierādījumi ir tikuši sagrozīti (it īpaši skat. 2009. gada 23. aprīļa spriedumu lietā C-425/07 P *AEPI*/Komisija, Krājums, I-3205. lpp., 44. punkts un tajā minētā judikatūra).

69 Tiktāl, ciktāl alternatīvi šie paši pārmetumi varētu tikt interpretēti tādējādi, ka Vispārējā tiesa nav ievērojusi tās kā tiesas kontroles apjomu, šie pārmetumi sakrīt ar ceturto apelācijas sūdzības pamatu, un tādēļ tie nav jāizvērtē atsevišķi šajā piektā pamata daļā.

70 Turklāt attiecībā uz šī sprieduma 44. punkta pirmajā ievilkumā izklāstīto kritiku par to, ka dalības meitassabiedrības kapitālā apmērs pats par sevi ir pietiekams, lai piemērotu izšķirošas ietekmes faktiskas izmantošanas prezumpciju, jānorāda — tas, ka ir grūti iesniegt pretējus pierādījumus, kas vajadzīgi, lai atspēkotu prezumpciju, pats par sevi nenozīmē, ka tā faktiski ir neatspēkojama, it īpaši tad, ja vienības, pret kurām šī prezumpcija ir piemērota, pašas atrodas vislabākajā situācijā, lai meklētu šos pierādījumus pašu veikto darbību jomā.

71 Attiecībā uz šī sprieduma 44. punkta otrajā ievilkumā izklāstīto apelācijas sūdzības iesniedzējas minēto otro pierādījumu, lai pierādītu, ka Vispārējās tiesas piemērotā prezumpcija faktiski ir neatspēkojama, jānorāda, ka, pieņemot, ka Vispārējā tiesa pārsūdzētā sprieduma 105. punktā ir pieļāvusi minētajā otrajā ievilkumā minēto Komisijas rīcības brīvību, šāds pieļāvums vai šāda rīcības brīvība nekādi neietekmē to, vai pārsūdzētajā spriedumā piemērotā prezumpcija ir neatspēkojama. No tā izriet, ka šī argumentācija nevar tikt apmierināta.

72 Ņemot vērā iepriekš minēto, piektā pamata pirmā daļa ir jānoraida.

Par piektā pamata otro daļu, saskaņā ar kuru ar Vispārējās tiesas piemēroto atbildības prezumpciju, kuras pamatā ir "uzņēmuma" jēdziens, netiek ievērots juridisko personu autonomijas princips

— Lietas dalībnieku argumenti

73 Apelācijas sūdzības iesniedzēja norāda, ka ar pārsūdzēto spriedumu ir pārkāpts subsidiaritātes princips, būtiski neievērojot juridisko personu autonomijas principu, kas ir viens no svarīgākajiem dalībvalstu sabiedrību tiesību juridiskajiem pamatiem.

74 Apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskata, ka Vispārējās tiesas kļūda tiesību piemērošanā ir pieļauta ar to, ka tā ir uzskatījusi, ka tā var nolemt, ka tieši saistībā ar uzņēmumu ir jāpieņem lēmums kā par autonomijas principa, tā par tiesību uz aizstāvību nepiemērošanu juridiskajai personai, kura veido šo uzņēmumu.

75 Turklāt Vispārējā tiesa esot pieļāvusi vēl vienu kļūdu tiesību piemērošanā, par lieku uzskatot faktu, ka Komisijai savā lēmumā ir jānorāda konkrēti pierādījumi par apelācijas sūdzības iesniedzējas meitassabiedrības autonomijas neesamību tirgū.

76 Komisija norāda, ka subsidiaritātes princips Vispārējā tiesā nav minēts un tas nozīmē, ka tā pārkāpums ir uzskatāms par jaunu pamatu, kas apelācijas tiesvedībā nav pieņemams. Katrā ziņā, izskatot lietu pēc būtības, šis princips šajā lietā nav piemērojams, jo Eiropas Savienībai šajā jomā ir ekskluzīva kompetence.

77 Turklāt jēdziens "uzņēmums" konkurences tiesību izpratnē ir autonoms Savienības tiesību jēdziens. Tādēļ sabiedrības "autonomija" nav nesaderīga ar judikatūrā radušos prezumpciju par mātessabiedrības faktisku kontroli pār tās meitassabiedrībām.

— Tiesas vērtējums

78 Tā kā šī daļa attiecas uz subsidiaritātes principa neievērošanu, tā saskaņā ar šī sprieduma 35. punktā minēto judikatūru ir atzīstama par nepieņemamu.

79 Turpinājumā ir jānoraida šī sprieduma 74. punktā izklāstītais pārmetums, jo tas attiecas uz apsvērumu, kuru Vispārējā tiesa pārsūdzētajā spriedumā nav vērtējusi un par to nav pat ieminējusies.

80 Turklāt attiecībā uz šī sprieduma 75. punktā izklāstīto argumentu no šī sprieduma 56. un 57. punkta izriet, ka Komisijai, lai konkrētā gadījumā atsauktos uz izšķirošas ietekmes faktiskas izmantošanas prezumpciju, papildus pierādījumiem par šīs prezumpcijas piemērojamību un darbību nav jāiesniedz vēl citi pierādījumi (šajā ziņā skat. arī iepriekš minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 62. punkts). Tādējādi Vispārējā tiesa nav pieļāvusi kļūdu tiktāl, ciktāl tā papildus pierādījumiem par attiecīgās prezumpcijas darbību nav prasījusi iesniegt vēl citus konkrētus pierādījumus par apelācijas sūdzības iesniedzējas meitassabiedrības autonomijas neesamību tirgū.

81 Tāpat, ņemot vērā, ka ar minētajā 75. punktā izklāstīto argumentu ir pārmests, ka nav nosodīts apstrīdētajā lēmumā pieļautais pamatojuma trūkums saistībā ar apelācijas sūdzības iesniedzēju, šis arguments pārklājas ar trešo pamatu, un tādējādi tas nav izvērtējams šajā piektā pamata daļā.

82 Līdz ar to piektā pamata otrā daļa ir jānoraida.

Par piektā pamata trešo daļu, saskaņā ar kuru ar Komisijai atzīto rīcības brīvību atbildības prezumpcijas piemērošanā tiek pārkāpti tiesiskuma un tiesiskās drošības principi

— Lietas dalībnieku argumenti

83 Apelācijas sūdzības iesniedzēja norāda, ka pārsūdzētajā spriedumā nav ievērotas tiesību akta skaidrības prasība un paredzamība — prasības, kuras ir noteiktas gan ar tiesiskuma, gan tiesiskās drošības principiem. Apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskata,

ka no pārsūdzētā sprieduma 97., 152., 167., 186. un 194. punkta izriet, ka Vispārējā tiesa ir uzskatījusi, ka konkurences tiesību pārkāpumu jomā pastāv divi atbildības režīmi. Saskaņā ar pirmo režīmu tiekot sodīta tieša mātessabiedrību kā līdzizpildītāju dalība konkurences tiesību pārkāpumā, jo šāda dalība ir uzskatāma par "tās gribas izpausmi". Atbilstoši otrajam režīmam mātessabiedrības tiekot sodītas kā līdzdalībnieces par tām pilnībā piederošo meitassabiedrību izdarītajiem pārkāpumiem, bet netiek prasīts materiāls dokuments par dalību, kas apliecinātu to līdzdalību. Proti, šis gadījums esot pielīdzināms situācijai, kad atbildība iestājas par citas personas rīcību.

84 Apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskata, ka, ja šāds atbildības gadījums, kad atbildība iestājas par citas personas rīcību, pastāvētu Savienības konkurences tiesībās, lai arī tas tā nav, iestādēm tas būtu skaidri jādefinē un nepārprotami un pastāvīgi jāpiemēro. Vispārējās tiesas atzītā rīcības brīvība pārsūdzētā sprieduma 105. punktā neesot savienojama ar šo prasību par nepārprotamību un pastāvīgumu.

85 Šajā ziņā apelācijas sūdzības iesniedzēja apstrīd to, ko tā uzskata par "divkāršu sajaukšanu", ko Vispārējā tiesa ir pieļāvusi pārsūdzētā sprieduma 213. punktā, pirmkārt, starp mātessabiedrības vainojamību un tās atbildību par naudas soda samaksu un, otrkārt, starp vainojamību un naudas sodu noteikšanu tiktāl, ciktāl Vispārējā tiesa apgalvoto Komisijas rīcības brīvību vainojamības noteikšanā pamatojusi ar rīcības brīvību naudas sodu jomā.

86 Komisija uzskata, ka Vispārējā tiesa pārsūdzētajā spriedumā nav paredzējusi, ka Komisijai, izvērtējot, vai ir izpildīti nosacījumi par mātessabiedrības vainojamību pārkāpumā, ir rīcības brīvība. "Rīcības brīvība" tiek izmantota vienīgi brīdī, kad — ja Komisijai ir tiesības par pārkāpumu vainot vairākas vienas grupas sabiedrības — tā par pārkāpumu izvēlas vainot visas vienas grupas sabiedrības vai tikai dažas šajā grupā ietilpstošas sabiedrības.

— Tiesas vērtējums

87 Pretēji apelācijas sūdzības iesniedzējas uzskatam gan saistībā ar šo Tiesā izvirzīto piektā pamata daļu, gan pirmo pamatu Vispārējā tiesa pārsūdzētā sprieduma 97., 152., 167., 186. un 194. punktā nav minējusi "atbildības par cita rīcību gadījumu" Savienības konkurences tiesībās.

88 Šajā ziņā ir jāatgādina — kā būtībā Vispārējā tiesa ir norādījusi pārsūdzētā sprieduma 97., 152., 167. un 186. punktā un kā turklāt izriet no šī sprieduma 53.–55. punkta —, ka, ja mātessabiedrība un tās meitassabiedrība veido vienu "uzņēmumu" LESD 101. panta izpratnē, Komisijas tiesības adresēt sabiedrību grupas mātessabiedrībai lēmumu, ar kuru nosaka naudas sodu, neizriet ne no tā, ka mātessabiedrība būtu pamudinājusi savu meitassabiedrību izdarīt pārkāpumu, ne vēl jo vairāk no mātessabiedrības dalības minētajā pārkāpumā, bet gan no apstākļa, ka tās veido vienotu uzņēmumu LESD 101. panta izpratnē.

89 Turklāt no pārsūdzētā sprieduma 105. punkta izriet, ka Vispārējā tiesa nav arī atzinusi "rīcības brīvību, lai vienu sabiedrību vainotu par citas sabiedrības izdarītajiem pārkāpumiem", kas ir kritizēta ar šī sprieduma 84. punktā izklāstītajiem apelācijas sūdzības iesniedzējas argumentiem. Vispārējā tiesa minētajā 105. punktā būtībā ir norādījusi, ka apstrīdētā lēmuma 260. apsvērumā izteiktā apgalvojuma mērķis ir bijis tikai noraidīt argumentu par to, ka iepriekš pieņemtajos lēmumos, kuri bija adresēti *Atofina*, mātessabiedrība par *Atofina* rīcību nebija vainota. Būtībā norādot tikai uz to, ka Komisijai nav rīcības brīvības attiecībā uz to, uz ko Vispārējā tiesā ir atsaukusies apelācijas sūdzības iesniedzēja, Vispārējā tiesa — pretēji tam, uz ko šī piektā pamata daļā norāda apelācijas sūdzības iesniedzēja, — nav apgalvojusi, ka Savienības konkurences tiesībās pastāv "atbildība par cita rīcību".

90 Šī sprieduma 83. un 84. punktā izklāstītā argumentācija tādējādi balstās uz kļūdainiem pieņēmumiem, un tā ir jānoraida.

91 Tāpat no tā izriet, ka tiktāl, ciktāl šī sprieduma 85. punktā izklāstītais pārmetums nav pieņemams tā neskaidrības dēļ, tas tādējādi ir jānoraida, jo šis pārmetums sakrīt ar šī sprieduma 83. un 84. punktā izklāstīto argumentāciju.

92 Līdz ar to piektā pamata trešā daļa ir jānoraida.

Par piektā pamata ceturto daļu, saskaņā ar kuru ar atbildības prezumpciju tiek pārkāpts vienlīdzīgas attieksmes princips

Lietas dalībnieku argumenti

93 Apelācijas sūdzības iesniedzēja norāda uz vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpumu, jo Vispārējā tiesa esot apgalvojusi, ka attieksme pret apelācijas sūdzības iesniedzēju un citām apstrīdētajā lēmumā minētajām mātessabiedrībām ir bijusi vienāda.

94 Komisija uzskata, ka tas vien, ka apstrīdētajā lēmumā papildus atsaucei uz prezumpciju par mātessabiedrības īstenoto kontroli pār tai pilnībā piederošajām

meitassabiedrībām ir vēl minēti pierādījumi attiecībā pret grupas mātessabiedrību *Akzo Nobel*, nenozīmē, ka Komisija vai Vispārējā tiesa ir diskriminējusi apelācijas sūdzības iesniedzēju. Iepriekš minētais nozīmējot tikai, ka pierādījumi, lai pārkāpumā tiktu vainota *Akzo Nobel NV*, bija "spēcīgāki", bet tas nenozīmējot, ka pierādījumi par apelācijas sūdzības iesniedzējas vainojamību par *Atofina* izdarītajiem pārkāpumiem būtu bijuši nepietiekami.

— Tiesas vērtējums

95 Kā atgādināts šī sprieduma 63. punktā, apelācijas sūdzības iesniedzēja šajā lietā neapstrīd šī sprieduma 56. un 57. punktā izklāstītās izšķirošas ietekmes faktiskas izmantošanas prezumpcijas tiesiskumu, ne arī šādas prezumpcijas piemērošanu gadījumā, kad mātessabiedrībai pieder 98 % no tās meitassabiedrības kapitāldaļām.

96 No šī sprieduma 56., 57. un 80. punkta izriet, ka izšķirošas ietekmes faktiskas izmantošanas prezumpcijas īstenošana nav atkarīga no papildu pierādījumu iesniegšanas par faktisku mātessabiedrības ietekmes īstenošanu (šajā ziņā skat. arī iepriekš minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel* u.c./Komisija, 62. punkts).

97 Šādos apstākļos tas vien, ka Komisijai ir šādi papildu pierādījumi attiecībā uz atsevišķām mātessabiedrībām, bet ne uz citām un ka tā tos ir minējusi apstrīdētajā lēmumā, nav uzskatāms par prettiesisku rīcību, kas Vispārējai tiesai pārsūdzētajā spriedumā bija jānosoda.

98 No tā izriet, ka piektā pamata ceturtā daļa un tādējādi šis pamats ir pilnībā jānoraida.

Par otro pamatu — tiesību uz aizstāvību pārkāpumu, kas izdarīts, kļūdaini interpretējot taisnīguma un vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanas principus

99 Izvirzot otro pamatu, apelācijas sūdzības iesniedzēja norāda, ka pārsūdzētā sprieduma 64. punktā ir pieļauta kļūda tiesību piemērošanā tiktāl, ciktāl Vispārējā tiesa tajā nav ievērojusi vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanas principu. Kā tieši izriet no pašas apelācijas sūdzības, šis pārmetums sakrīt ar Tiesai izvirzītajā pirmajā pamatā minēto pārmetumu, kurš ir izklāstīts šī sprieduma 32. punkta pirmajā ievilkumā.

100 Būtībā otrais pamats ir iedalīts divās daļās, kuras ir jāizskata kopā.

Lietas dalībnieku argumenti

101 Pirmā daļa ir par apelācijas sūdzības iesniedzējas tiesību uz aizstāvību neievērošanu, sākot no pirmā procedūras posma.

102 *Elf Aquitaine* uzskata, ka Vispārējā tiesa nav ievērojusi tās tiesības uz aizstāvību izmeklēšanā, kura tika veikta pirms paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas. Apelācijas sūdzības iesniedzēja Vispārējai tiesai pārmet, ka tā ir atzinusi, ka ir ticis ievērots vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanas princips, lai arī apelācijas sūdzības iesniedzēja par pret to izvirzītajām aizdomām pirmo reizi tika informēta paziņojumā par iebildumiem.

103 Šāda apelācijas sūdzības iesniedzējas tiesību uz aizstāvību neievērošana, sākot no pirmā procedūras posma, neesot pieļaujama trīs iemeslu dēļ:

— vispirms sodu, attiecībā uz kuriem ir piemērojams LESD 101. pants, represīvais raksturs Vispārējai tiesai neļaujot uzskatīt, ka pietiek ar to, ka no ECPAK 6. panta izrietošās garantijas ir piemērojamas, sākot ar paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas brīža, izslēdzot sākotnējo izmeklēšanas posmu;

— turpinājumā apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskata, ka tiesības tikt informētam un uzklausītam, sākot no izmeklēšanas sākuma, bija stingri jāievēro, jo tā nebija iesaistīta pārkāpumā un par to nezināja līdz brīdim, kad tas tika izdarīts, un

— visbeidzot, apelācijas sūdzības iesniedzēja, kura netika brīdināta par izmeklēšanu un kura par pret to vērstajām aizdomām pirmo reizi tika informēta tikai paziņojuma par iebildumiem posmā, pat nevarēja veikt vajadzīgos pasākumus, lai lietderīgi sagatavotu savu aizstāvību. Šajā ziņā Vispārējā tiesa neesot atbildējusi uz apelācijas sūdzības iesniedzējas tiesas sēdē izvirzītajiem argumentiem par to, ka tā varēja pazaudēt iespējamos pierādījumus par tās meitassabiedrības autonomiju četrus gadus ilgušas izmeklēšanas laikā, kura tika veikta pirms paziņojuma par iebildumiem, un tas neglābjami ir ietekmējis tās tiesības uz aizstāvību.

104 Komisija norāda, ka, tā kā šajā lietā tā attiecībā pret apelācijas sūdzības iesniedzēju nebija veikusi nevienu izmeklēšanas darbību, tai tādēļ nav bijis jāpaziņo apelācijas sūdzības iesniedzējai par savām aizdomām, sākot no iepriekšējās izmeklēšanas brīža.

105 Turklāt Komisija tostarp uzskata, ka, pat pieņemot, ka tiktu konstatēts apelācijas sūdzības iesniedzējas izvirzītais iespējamais prettiesiskums, būtu jāizvērtē arī, vai šāds prettiesiskums varēja tieši ietekmēt tās tiesības uz aizstāvību strīdīgajā procedūrā. Apelācijas sūdzības iesniedzējas iespēju mēģināt atspēkot attiecīgo prezumpciju vai uzskatīt, ka šī prezumpcija nav piemērojama, nekādi neietekmēja tas, ka tikai paziņojuma par iebildumiem saņemšanas brīdī tā uzzināja par pret to vērstām aizdomām. Komisija uzskata, ka, tā kā iespējamā pierādījumu par meitassabiedrības autonomiju pazaudēšana šajā laikā tika minēta tikai tiesas sēdē, arguments par šo pierādījumu pazaudēšanu esot uzskatāms par nepieņemamu. Turklāt šādu apgalvojumu nepamatojot neviens pierādījums.

106 Otrā pamata otrā daļa ir par to, ka ir noliegta vajadzība veikt objektīvu izmeklēšanu.

107 Apelācijas sūdzības iesniedzēja šajā ziņā uzskata, ka Vispārējā tiesa ir noraidījusi, ka Komisijai iepriekšējā izmeklēšana ir jāveic objektīvi.

108 Apelācijas sūdzības iesniedzēja norāda, ka šāda noliegšana nav pieļaujama, jo, pirmkārt, objektīva izmeklēšana ir iepriekšējs posms, kas ir uzskatāms par vajadzīgu, lai Komisija vajadzības gadījumā varētu nosūtīt tādu izmeklēšanas dokumentu kā paziņojums par iebildumiem.

109 Otrkārt, kā uzskata apelācijas sūdzības iesniedzēja, Vispārējā tiesa, noliedzot šādas izmeklēšanas nepieciešamību, nav ievērojusi objektīvas izmeklēšanas prasību, kura ir noteikta tostarp ar vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanas principu. Vispārējā tiesa ar savu nostāju — pretēji tiesībām uz taisnīgu lietas izskatīšanu un vienlīdzīgas attieksmes principam — esot atbrīvojusi sevi no izmeklēšanas objektivitātes pārbaudes. Apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskata, ka pamatā tam, ka Vispārējā tiesa nepārbaudīja, vai Komisijas veiktā izmeklēšana bija objektīva, bija tas, ka Vispārējā tiesa atzina

par pareizu atbildības prezumpcijas piemērošanu attiecībā pret apelācijas sūdzības iesniedzēju, sākot no paša izmeklēšanas sākuma, pat brīža, kad par pārkāpumu pirmo reizi tika paziņots Komisijai.

110 Šajā ziņā apelācijas sūdzības iesniedzēja norāda, ka pret to vērstās izmeklēšanas neobjektivitāte izriet no tā, ka Komisijas Konkurences ģenerāldirekcijai ir trīs dažādas pilnvaras: izmeklēšanas, lietas ierosināšanas un lēmuma pieņemšanas pilnvaras. Tā uzskata, ka Komisijā, ņemot vērā, ka savā ziņā nepārprotami sodiem, attiecībā uz kuriem ir piemērojams LESD 101. pants, ir represīvs raksturs, šāds pilnvaru sajaukums nebūtu pieļaujams.

111 Komisija uzskata, ka apelācijas sūdzības iesniedzējai nav izdevies pierādīt, ka Vispārējā tiesa ir atteikusies pārbaudīt Komisijas veiktās izmeklēšanas objektivitāti. Attiecībā uz apelācijas sūdzības iesniedzējas argumentāciju par pilnvaru koncentrēšanu Komisijā (skat. šī sprieduma 110. punktu) Komisija, galvenokārt, norāda, ka šī argumentācija nav pieņemama un, pakārtoti, ka tā katrā ziņā nav pamatota.

Tiesas vērtējums

112 Atbilstoši pastāvīgajai judikatūrai un kā ir apstiprināts LES 6. panta 3. punktā, pamattiesības ir neatņemama vispārīgo tiesību principu — kuru ievērošanu nodrošina Tiesa — sastāvdaļa. Tiesa ir vairākkārt lēmusi, ka tiesību uz aizstāvību ievērošana administratīvajās procedūrās konkurences politikas jomā ir vispārīgs Savienības tiesību

princips (it īpaši skat. 2009. gada 3. septembra spriedumu lietā C-534/07 P *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, Krājums, I-7415. lpp., 26. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).

113 Attiecībā uz procedūru saskaņā ar EKL 81. pantu no judikatūras izriet, ka administratīvā procedūra, kas notiek Komisijā, iedalās divos atsevišķos un secīgos posmos, no kuriem katrs atbilst noteiktai iekšējai loģikai, proti, pirmkārt, iepriekšējās izmeklēšanas posmā un, otrkārt, posmā, kas balstīts uz sacīkstes principu. Iepriekšējās izmeklēšanas posms, kas noris līdz paziņojumam par iebildumiem, ir paredzēts, lai ļautu Komisijai savākt visus nozīmīgos faktus, kas apstiprina vai noliedz konkurences tiesību normu pārkāpuma esamību, un formulēt pirmo nostāju par procedūras virzienu, kā arī turpmāko rīcību. Turpretī posms, kas balstīts uz sacīkstes principu, sākas ar paziņojuma par iebildumiem pieņemšanu un turpinās līdz galīgā lēmuma pieņemšanai, un tam ir jāļauj Komisijai pieņemt galīgo lēmumu par konstatēto pārkāpumu (šajā ziņā it īpaši skat. 2002. gada 15. oktobra spriedumu apvienotajās lietās C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, no C-250/99 P līdz C-252/99 P un C-254/99 P *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, *Recueil*, I-8375. lpp., 181.–183. punkts, kā arī iepriekš minēto spriedumu lietā *Prym* un *Prym Consumer*/Komisija, 27. punkts).

114 Attiecībā uz iepriekšējās izmeklēšanas posmu Tiesa ir precizējusi, ka iepriekšējā izmeklēšana sākas dienā, kad Komisija, izmantojot Savienības likumdevēja piešķirtās pilnvaras, veic tādus pasākumus, ar ko tā norāda uz izdarīto pārkāpumu un kuri ievērojami ietekmē aizdomās turēto uzņēmumu stāvokli (skat. iepriekš minēto spriedumu apvienotajās lietās *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, 182. punkts, kā arī 2006. gada 21. septembra spriedumu lietā C-105/04 P *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied*/Komisija, Krājums, I-8725. lpp., 38. punkts).

115 Tikai administratīvās procedūras posmā, kas balstīts uz sacīkstes principu, attiecīgo uzņēmumu ar paziņojumu par iebildumiem informē par būtiskajiem faktiem, uz kuriem Komisija balstās šajā procedūras posmā. Tādējādi tikai pēc paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas attiecīgais uzņēmums var pilnībā izmantot tā tiesības uz aizstāvību (šajā ziņā skat. iepriekš minētos spriedumus apvienotajās lietās *Limburgse Vinyl Maatschappij* u.c./Komisija, 315. un 316. punkts, un lietā *Nederlandse Federatieve*

Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Komisija, 47. punkts, kā arī 2007. gada 25. janvāra spriedumu lietā C-407/04 P *Dalmine*/Komisija, Krājums, I-829. lpp., 59. punkts).

116 Ņemot to vērā, Komisijas veiktie izmeklēšanas pasākumi iepriekšējās izmeklēšanas posmā, it īpaši pārbaudes un informācijas pieprasījumi, atsevišķos gadījumos var norādīt uz Savienības konkurences noteikumu pārkāpumu un var būtiski ietekmēt attiecīgo uzņēmumu stāvokli.

117 Tātad ir svarīgi novērst, ka šajā administratīvā procesa posmā varētu tikt neglābjami pārkāptas tiesības uz aizstāvību, jo veiktajiem izmeklēšanas pasākumiem var būt izšķiroša nozīme, sniedzot pierādījumus par uzņēmumu nelikumīgu rīcību, par ko tie varētu būt atbildīgi (šajā ziņā skat. 1989. gada 21. septembra spriedumu apvienotajās lietās 46/87 un 227/88 *Hoechst*/Komisija, *Recueil*, 2859. lpp., 15. punkts, kā arī 2004. gada 7. janvāra spriedumu apvienotajās lietās C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P un C-219/00 P *Aalborg Portland* u.c./Komisija, *Recueil*, I-123. lpp., 63. punkts).

118 Attiecībā uz saprātīga termiņa ievērošanu Tiesa būtībā ir nospriedusi, ka tiesību uz aizstāvību efektivitātes iespējamā šķēršļa izcelsmes izvērtēšana nedrīkst tikt ierobežota tikai attiecībā uz administratīvās procedūras posmu, kurš balstīts uz sacīkstes principu, bet ir jāveic par visu šo procedūru, ņemot vērā visu tās ilgumu (šajā ziņā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied*/Komisija, 49. un 50. punkts, kā arī 2006. gada 21. septembra spriedumu lietā C-113/04 P *Technische Unie*/Komisija, Krājums, I-8831. lpp., 54. un 55. punkts).

119 Līdzīgi apsvērumi ir piemērojami jautājumam par to, vai un kādā mērā Komisijai attiecīgajam uzņēmumam jau no iepriekšējās izmeklēšanas posma stadijas ir jāsniedz noteikti informācijas elementi par izmeklēšanas priekšmetu un mērķi, kas tam ļautu saglabāt savas aizstāvības efektivitāti posmā, kas balstīts uz sacīkstes principu.

120 Tomēr tas nenozīmē, ka Komisijai, pret attiecīgo uzņēmumu veicot tikai pirmo pasākumu, vienmēr ir jābrīdina šis uzņēmums par izmeklēšanas pasākumu vai apsūdzību, kas balstītas uz Savienības konkurences tiesībām, iespējamību, it īpaši, ja ar šādu brīdināšanu var tikt nevajadzīgi apdraudēta Komisijas veiktās izmeklēšanas efektivitāte (šajā ziņā skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Dalmine*/Komisija, 60. punkts).

121 Turklāt Tiesa jau ir lēmusi, ka ar personīgās atbildības principu pretrunā nav tas, ka Komisija vispirms paredz noteikt sankcijas sabiedrībai, kas ir konkurences noteikumu pārkāpuma izdarītāja, pirms tiek izpētīts, vai, iespējams, pārkāpumā par vainojamu var atzīt mātessabiedrību (skat. 2009. gada 24. septembra spriedumu apvienotajās lietās C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P un C-137/07 P *Erste Group Bank* u.c./Komisija, Krājums, I-8681. lpp., 82. punkts).

122 Tiktāl, ciktāl paziņojuma par iebildumiem adresāts administratīvajā procedūrā, kas balstīta uz sacīkstes principu, ir varējis atbilstoši izteikt savu viedokli par Komisijas apgalvoto faktu un apstākļu patiesumu un atbilstību, Komisijai — pretēji apelācijas sūdzības iesniedzējas apgalvotajam — šis adresāts būtībā nav jāinformē par izmeklēšanas pasākumu pirms paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas.

123 Šo secinājumu šajā lietā nevar apšaubīt ar šī sprieduma 109. un 110. punktā izklāstītajiem argumenti.

124 Šī sprieduma 110. punktā minētais arguments ir jāatzīst par nepieņemamu, to pamatojot ar tādiem pašiem iemesliem kā šī sprieduma 35. un 51. punktā minētie.

125 Tāpat attiecībā uz šī sprieduma 109. punktā izklāstīto argumentāciju ir jānorāda —, lai arī no Vispārējai tiesai iesniegtajiem lietas materiāliem izriet, ka apelācijas sūdzības iesniedzēja tajā bija minējusi, ka attiecībā pret to nebija veikts neviens izmeklēšanas pasākums, tomēr no šiem lietas materiāliem neizriet, ka apelācijas sūdzības iesniedzēja bija lūgusi Vispārējo tiesu atzīt, ka Komisijas veiktā lietas izmeklēšana bijusi neobjektīva vai ka nav ticis veikts neviens izmeklēšanas pasākums.

126 Tādējādi 109. punktā izklāstītā argumentācija ir jānoraida kā nepieņemama saskaņā ar šī sprieduma 35. punktā minēto judikatūru.

127 Saistībā ar šī sprieduma 103. punkta pirmajā ievilkumā izklāstīto argumentu pietiek norādīt, ka tas attiecas uz apstrīdētajā lēmumā minētu apsvērumu, kuru Vispārējā tiesa nav izvērtējusi vai par to ieminējusies, un tādēļ šis arguments ir jānoraida.

128 Turpinājumā attiecībā uz šī sprieduma 103. punkta otrajā ievilkumā izklāstīto argumentāciju ir jānorāda, ka no šī sprieduma 88. un 121. punkta izriet, ka ar personīgās atbildības principu nav pretrunā, ka Komisija, vispirms paredzot noteikt sankcijas sabiedrībai, kas ir konkurences noteikumu pārkāpuma izdarītāja, pēc tam izpēta, vai, iespējams, pārkāpumā par vainojamu nevar atzīt mātessabiedrību.

129 Visbeidzot, runājot par šī sprieduma 103. punkta trešajā ievilkumā minēto argumentāciju, jānorāda, ka, pat pieņemot, ka tā, neraugoties uz šī sprieduma 35. punktā izklāstīto judikatūru, ir pieņemama tiktāl, ciktāl pirmajā instancē iesniegtajā prasības pieteikumā izvirzītais pamats ir ticis papildināts Vispārējās tiesas sēdē, ir jākonstatē, ka šajā argumentācijā ir minēti tikai apgalvojumi, kuri nav pamatoti ne ar vienu konkrētu pierādījumu.

130 Ar šo vispārīgo, abstrakto un nedetalizēto argumentāciju gala rezultātā šajā lietā nevar pierādīt tiesību uz aizstāvību pārkāpuma esamību, kas ir jāizvērtē, ievērojot īpašos apstākļus katrā konkrētajā gadījumā (pēc analoģijas skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied*/Komisija, 52.–61. punkts).

131 Ņemot vērā iepriekš minēto, otrais pamats ir jānoraida.

Par trešo pamatu — pieļautajām kļūdām tiesību piemērošanā saistībā ar pienākumu norādīt pamatojumu

Par trešā pamata pirmo daļu — pieļautajām kļūdām tiesību piemērošanā saistībā ar pamatojuma jēdzienu un Vispārējās tiesas konstatētā materiālo neprecizitāti attiecībā uz to, ka Vispārējā tiesa par pietiekamu ir uzskatījusi apstrīdētajā lēmumā sniegto īso pamatojumu

Lietas dalībnieku argumenti

132 Izvirzot trešā pamata pirmo daļu, apelācijas sūdzības iesniedzēja, pirmkārt, norāda, ka Vispārējā tiesa kļūdaini ir balstījusies uz kļūdainu pienākuma norādīt pamatojumu koncepciju.

133 *Elf Aquitaine* uzskata, ka Vispārējai tiesai esot bijis jākonstatē, ka apstrīdētā lēmuma pamatojums par *Elf Aquitaine* vainojamību attiecīgajā pārkāpumā ir nepietiekams, lai ļautu noskaidrot, vai šis lēmums ir pamatots vai arī tajā eventuāli ir pieļauti trūkumi pēc būtības vai formas trūkumi.

134 Pretēji tam, ko pārsūdzētā sprieduma 81., 82. un 89. punktā ir lēmusi Vispārējā tiesa, apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskata, ka šajā lietā nepietika ar to, ka tā no apstrīdētā lēmuma varēja saprast vienīgi to, ka Komisija tai pārmet izšķirošas ietekmes izmantošanu attiecībā uz *Atofina* tirdzniecības politiku. Tieši pretēji, tā kā apstrīdētais lēmums atšķirībā no paziņojuma par iebildumiem nav sagatavojošs akts, tā pamatojumam esot bijis jābūt pietiekami precīzam, lai, pirmkārt, apelācijas sūdzības iesniedzēja varētu uzzināt šī lēmuma pieņemšanas iemeslus un izvērtēt savu argumentāciju, lai izlemtu par prasības celšanu vai necelšanu, un, otrkārt, Vispārējā tiesa varētu īstenot savu tiesiskuma pārbaudi, ja tās izskatīšanā tiktu nodots apstrīdētais lēmums.

135 *Elf Aquitaine* uzskata, ka šim pamatojumam vēl jo vairāk bija jābūt precīzam, jo: i) apelācijas sūdzības iesniedzēja pirms paziņojuma par iebildumiem saņemšanas netika informēta par attiecībā pret to izskatītajām apsūdzībām, ii) šīs apsūdzības balstījās tikai un vienīgi uz atbildības prezumpciju, kuru neatbalsta neviens konkrēts fakts un kuru nav iespējams atspēkot, iii) Komisija atkāpās no savas parastās lēmumu pieņemšanas prakses un iv) ar apstrīdēto lēmumu tika aizskartas vairākas apelācijas sūdzības iesniedzējas pamattiesības.

136 Saistībā ar šī sprieduma iepriekšējā punktā minēto iii) argumentu apelācijas sūdzības iesniedzēja tostarp norāda, ka Komisija 2008. gada 1. oktobrī pieņemtā lēmuma par procedūru saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu (COMP/C.39181 — Sveču vasks) (kopsavilkums publicēts OV 2009, C 295, 17. lpp.) kopsavilkuma 574. apsvērumā ir atzinusi, ka ar apstrīdēto lēmumu ir pārtraukta tās iepriekšējā lēmumu pieņemšanas prakse, tostarp attiecībā uz apelācijas

sūdzības iesniedzēju. Šajā ziņā apelācijas sūdzības iesniedzēja atsaucas arī uz lēmumu par organiskajiem peroksīdiem (minēts šī sprieduma 22. punktā), kurā šai lietai ļoti līdzīgos apstākļos tai neesot ticis adresēts neviens iebildums par tās meitassabiedrības *Atofina* prettiesisko rīcību.

137 Otrkārt, *Elf Aquitaine* norāda — tas, ka Vispārējā tiesa ir konstatējusi, ka apstrīdētā lēmuma pamatojums ir pietiekams, balstās uz materiāli neprecīziem faktu konstatējumiem, jo šis pamatojums nav tikai īss, bet, kā uzskata apelācijas sūdzības iesniedzēja, tas ir nepietiekams, pat pilnībā neesošs.

138 Pirmkārt, apstrīdētajā lēmumā neesot sniegta nekāda atbilde uz dažiem īpašiem argumentiem, kuri ir izvirzīti pēc paziņojuma par iebildumiem.

139 Otrkārt, Komisija apstrīdētajā lēmumā esot bez paskaidrojuma uzreiz kopā noraidījusi pārējos apelācijas sūdzības iesniedzējas izvirzītos argumentus, to darot vispārīgi un tos neizskatot atsevišķi. Piemēram, Komisija neesot norādījusi, kuros no tai iesniegtajiem dokumentiem, tāsprāt, bija sniegts vien "vispārējs sabiedrības komercvadības pārskats".

140 Tādējādi apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskata, ka Vispārējai tiesai apstrīdētais lēmums bija jāatceļ pamatojuma trūkuma dēļ.

141 Komisija vispirms uzskata, ka šī daļa ir atzīstama par nepieņemamu, jo ar to precīzi neesot norādīti apstrīdētie pārsūdzētā sprieduma elementi vai šīs daļas atbalstam minētie juridiskie argumenti.

142 Turpinājumā tā uzskata, ka judikatūra un Komisijas lēmumu pieņemšanas prakse mātessabiedrību atbildības jomā ir labi zināma kopš procedūras, kuras rezultātā tika pieņemts apstrīdētais lēmums, sākuma.

143 Komisija norāda, ka — lai arī būtisko faktu ziņā nav saskatāmas ievērojamas objektīvas atšķirības starp procedūru, kuras rezultātā tika pieņemts apstrīdētais lēmums, un procedūru, kurā tika pieņemts lēmums par organiskajiem peroksīdiem, — Komisijas izmantotā cita pieeja apstrīdētajā lēmumā varētu tikt izskaidrota, pirmkārt, ar to, ka laikā starp paziņojuma par iebildumiem, kurš ir saistīts ar lēmumu par organiskajiem peroksīdiem, datumu un paziņojuma par iebildumiem, kurš ir saistīts ar apstrīdēto lēmumu, datumu tika pasludināts Vispārējās tiesas 2003. gada 30. septembra spriedums lietā T-203/01 *Michelin*/Komisija (*Recueil*, II-4071. lpp.), un, otrkārt, ar Komisijas pieejas maiņu 2002. un 2003. gadā.

Tiesas vērtējums

144 Atbilstoši pastāvīgajai judikatūrai no LESD 256. panta, Eiropas Savienības Tiesas Statūtu 58. panta pirmās daļas un Reglamenta 112. panta 1. punkta c) apakšpunkta izriet, ka apelācijas sūdzībā precīzi ir jānorāda apstrīdētie elementi spriedumā, kura atcelšana tiek pieprasīta, kā arī juridiskie argumenti, kas konkrēti izvirzīti apelācijas sūdzības atbalstam (it īpaši skat. 2010. gada 1. jūlija spriedumu lietā C-407/08 P *Knauf Gips*/Komisija, Krājums, I-6375. lpp., 43. punkts un tajā minētā judikatūra).

145 Pretēji šī sprieduma 141. punktā minētajam Komisijas apgalvojumam attiecībā uz šo daļu ir izpildītas šīs judikatūras prasības un tā ir pieņemama.

146 Attiecībā uz lietu pēc būtības ir jāatgādina, ka EKL 253. pantā paredzētais pamatojuma norādīšanas pienākums ir būtiska formalitāte, kura ir jānošķir no jautājuma par pamatojuma pamatotību, kas attiecas uz strīdīgā akta likumību pēc būtības (skat. 1998. gada 2. aprīļa spriedumu lietā C-367/95 P Komisija/*Sytraval* un *Brink's France*, *Recueil*, I-1719. lpp., 67. punkts, kā arī 2001. gada 22. marta spriedumu lietā C-17/99 Francija/Komisija, *Recueil*, I-2481. lpp., 35. punkts).

147 Vērtējot šādā perspektīvā, EKL 253. pantā prasītajam pamatojumam ir jābūt pielāgotam attiecīgā akta būtībai un tam nepārprotami un viennozīmīgi jāatspoguļo iestādes — akta autores — argumentācija, lai ļautu ieinteresētajām personām noskaidrot pieņemtā akta pamatojumu un kompetentajai tiesai veikt pārbaudi (skat. iepriekš minētos spriedumus lietā Francija/Komisija, 35. punkts, un lietā *Deutsche Telekom*/Komisija, 130. punkts).

148 Saistībā ar individuāliem lēmumiem no pastāvīgās judikatūras izriet, ka pienākuma pamatot individuālu lēmumu mērķis — papildus ļaut tiesai īstenot savu kontroli — ir sniegt ieinteresētajai personai pietiekamu norādi, lai saprastu, vai lēmumā, iespējams, nav pieļauta kļūda, kas ļauj apstrīdēt tā likumību (šajā ziņā it īpaši skat. 2003. gada 2. oktobra spriedumu lietā C-199/99 P *Corus UK*/Komisija, *Recueil*, I-11177. lpp., 145. punkts, kā arī 2005. gada 28. jūnija spriedumu apvienotajās lietās C-189/02 P, C-202/02 P, no C-205/02 P līdz C-208/02 P un C-213/02 P *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, Krājums, I-5425. lpp., 462. punkts).

149 Tādējādi pamatojums ieinteresētajai personai principā ir jāpaziņo vienlaicīgi ar tai nelabvēlīgo lēmumu. Pamatojuma trūkumu nevar novērst tā, ka ieinteresētā persona par lēmuma pamatojumu uzzina Savienības tiesās notiekošā tiesvedībā (skat. 1981. gada 26. novembra spriedumu lietā 195/80 *Michel*/Parlaments, *Recueil*, 2861. lpp., 22. punkts; 2002. gada 26. septembra spriedumu lietā C-351/98 Spānija/Komisija, *Recueil*, I-8031. lpp., 84. punkts; 2004. gada 29. aprīļa spriedumu apvienotajās lietās C-199/01 P un C-200/01 P *IPK-München*/Komisija, *Recueil*, I-4627. lpp., 66. punkts, kā arī iepriekš minēto spriedumu apvienotajās lietās *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 463. punkts).

150 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru pamatojuma prasība ir jāizvērtē, ņemot vērā konkrētā gadījuma apstākļus, tostarp akta saturu, izvirzīto motīvu būtību un akta adresātu vai citu personu, kuras šis akts skar tieši un individuāli, iespējamās intereses saņemt paskaidrojumus. Netiek prasīts, lai pamatojumā tiktu precizēti visi atbilstošie faktiskie un tiesiskie apstākļi, jo jautājums, vai akta pamatojumā ir izpildītas EKL 253. panta prasības, ir jāizvērtē, ņemot vērā ne tikai šī panta formulējumu, bet arī tā kontekstu, kā arī visas tiesību normas, kas regulē attiecīgo jomu (it īpaši skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Brink's France*, 63. punkts; 2008. gada 10. jūlija spriedumu lietā C-413/06 P *Bertelsmann* un *Sony Corporation of America*/*Impala*, Krājums, I-4951. lpp., 166. un 178. punkts, kā arī iepriekš minēto spriedumu lietā *Deutsche Telekom*/Komisija, 131. punkts).

151 Tāpat no judikatūras izriet, ka tiesību akta pamatojumam ir jābūt loģiskam un tajā it īpaši nedrīkst būt saturiskas pretrunas, kas liedz pareizi uztvert šī tiesību akta pamatā esošos iemeslus (pēc analoģijas skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Bertelsmann* un *Sony Corporation of America*/*Impala*, 169. punkts un tajā minētā judikatūra).

152 Ja, kā šajā lietā, lēmums par Savienības konkurences tiesību noteikumu piemērošanu attiecas uz vairākiem adresātiem un rada problēmu saistībā ar vainojamības pārkāpumā noteikšanu, tajā ir jābūt ietvertam pietiekamam pamatojumam attiecībā uz katru no tā adresātiem, it īpaši tiem adresātiem, kuri saskaņā ar šī lēmuma noteikumiem ir atzīti par atbildīgiem par šo pārkāpumu. Tādējādi saistībā ar mātessabiedrību, kas ir atzīta par atbildīgu par tās meitassabiedrības pārkāpumu veidojošo rīcību, šādā lēmumā ir jābūt ietvertam detalizētam to apstākļu izklāstam, kas var pamatot šīs sabiedrības atzīšanu par vainojamu attiecīgā pārkāpuma izdarīšanā (pēc analoģijas skat. 2003. gada 2. oktobra spriedumu lietā C-196/99 P *Aristrain*/Komisija, *Recueil*, I-11005. lpp., 93.–101. punkts).

153 Runājot it īpaši par Komisijas lēmumu, kurš attiecībā uz dažiem adresātiem balstīts tikai un vienīgi uz izšķirošas ietekmes faktiskas izmantošanas prezumpciju, jākonstatē, ka Komisijai — lai šo prezumpciju faktiski nepadarītu neatspēkojamu — katrā

ziņā šiem adresātiem atbilstoši ir jāizklāsta iemesli, pamatojoties uz kuriem minētie faktiskie un tiesiskie apstākļi nav bijuši pietiekami, lai atspēkotu minēto prezumpciju. Komisijas pienākums pamatot tās lēmumus šajā jautājumā it īpaši izriet no minētās prezumpcijas atspēkojamības, un to var atspēkot, ieinteresētajām personām iesniedzot pierādījumu par starp attiecīgajām sabiedrībām pastāvošajām ekonomiskajām, organizatoriskajām un juridiskajām saitēm.

154 Ņemot to vērā, jāatgādina, ka Komisijai šādā kontekstā tomēr nav jāizsaka viedoklis par apstākļiem, kas ir acīmredzami nevietā, kam nav nozīmes vai kas, neapšaubāmi, ir otršķirīgi (pēc analoģijas skat. iepriekš minēto spriedumu lietā Komisija/*Sytraval* un *Brink's France*, 64. punkts; 2008. gada 1. jūlija spriedumu apvienotajās lietās C-341/06 P un C-342/06 P *Chronopost* un *La Poste*/*UFEX* u.c., Krājums, I-4777. lpp., 89. punkts, kā arī iepriekš minēto spriedumu lietā *Bertelsmann* un *Sony Corporation of America*/*Impala*, 167. punkts).

155 Tāpat no judikatūras izriet, ka, lai arī Komisijas lēmumu, kas atbilst tās pastāvīgajai lēmumu pieņemšanas praksei, ir iespējams pamatot kopsavilkuma veidā, tostarp paredzot atsauci uz šo praksi gadījumā, ja lēmums būtiski pārsniedz iepriekš pieņemtajos lēmumos noteikto, Komisijai ir jāsniedz detalizēts pamatojums (it īpaši skat. 1975. gada 26. novembra spriedumu lietā 73/74 *Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique* u.c./Komisija, *Recueil*, 1491. lpp., 31. punkts, kā arī 2008. gada 11. decembra spriedumu lietā C-295/07 P Komisija/*Département du Loiret*, Krājums, I-9363. lpp., 44. punkts).

156 Ar trešā pamata pirmo daļu apelācijas sūdzības iesniedzēja būtībā uzskata, ka Vispārējai tiesai esot bijis jāatzīst, ka apstrīdētajā lēmumā attiecībā uz apelācijas sūdzības iesniedzēju sniegtais pamatojums ir nepietiekams.

157 Kā izriet no pārsūdzētā sprieduma 87. punkta un Vispārējā tiesā iesniegtajiem lietas materiāliem, apelācijas sūdzības iesniedzējas atbildē uz paziņojumu par iebildumiem izvirzītie argumenti, lai atspēkotu Komisijas piemēroto prezumpciju, ir detalizēti

uzskaitīti apstrīdētā lēmuma 257. apsvērumā. Komisijas viedoklis par šiem pierādījumiem ir minēts šī lēmuma 258.–261. apsvērumā.

158 Ņemot vērā šos apsvērumus, Vispārējā tiesa, pārsūdzētā sprieduma 85. punktā izklāstījusi 258. apsvēruma būtību, nākamajā punktā ir konstatējusi, ka, "lai arī Komisija [minētajā apsvērumā] ir tieši apgalvojusi, ka kapitāldaļu piederība 98 % apmērā ir pietiekama, lai par *Atofina* darbībām vainotu *Elf Aquitaine*, tālāk šajā apsvērumā tā tomēr ir precizējusi, ka [apelācijas sūdzības iesniedzējas] iesniegtie pierādījumi neļauj atspēkot šo prezumpciju".

159 Lai arī Komisija apstrīdētā lēmuma 259.–261. apsvērumā ir atbildējusi uz dažiem apelācijas sūdzības iesniedzējas tajā izvirzītajiem argumentiem, tomēr ar šiem apsvērumiem nav sniegta atbilde uz vairākiem citiem argumentiem, attiecībā uz kuriem vienīgais apstrīdētajā lēmumā atspoguļotais viedoklis ir atrodams minētajā 258. apsvērumā. Atbilstoši šī sprieduma 54.–58. punktā izklāstītajai judikatūrai šie argumenti it īpaši attiecās uz ekonomiskajiem, organizatoriskajiem un juridiskajiem aspektiem, lai pierādītu, ka attiecīgo faktu norises laikā *Atofina* savu rīcību tirgū noteica autonomi un būtībā nepiemēroja tās mātessabiedrības dotās instrukcijas.

160 Būtībā runa ir par šādiem argumentiem:

— *Elf Aquitaine* esot "tikai holdinga sabiedrība", kas neveic nekādu reālu darbību grupā, kurā tās meitassabiedrību vadība ir decentralizēta;

— *Atofina* darbību vadība tirgū neesot atkarīga no *Elf Aquitaine* instrukcijām;

— *Atofina* neesot informējusi *Elf Aquitaine* par savu darbību tirgū;

— *Atofina* esot tiesības slēgt līgumus bez *Elf Aquitaine* iepriekšējas atļaujas;

— *Atofina* esot finansiāla autonomija no *Elf Aquitaine*;

— *Atofina* vienmēr savu juridisko stratēģiju esot noteikusi autonomi, un

— trešo personu uztvere.

161 Nenoliedzami, kā izriet no šī sprieduma 150. un 154. punkta un kā pārsūdzētā sprieduma 90. punktā ir norādījusi Vispārējā tiesa, Komisijai nav uzreiz jāizsaka viedoklis par visiem argumentiem, kurus tajā ir izvirzījušas ieinteresētās personas.

162 Tomēr no šī sprieduma 150. punkta izriet arī, ka pamatojuma prasība ir jāizvērtē, ņemot vērā katras lietas apstākļus.

163 Apelācijas sūdzības iesniedzēja uzskata, ka apstrīdēto lēmumu un tā pieņemšanas procedūru it īpaši raksturo tas, ka minētajā lēmumā, tostarp attiecībā pret apelācijas sūdzības iesniedzēju pamatojoties vienīgi uz atbildības par tās meitassabiedrības darbībām prezumpciju, bet neiesniedzot papildu pierādījumus, lai pierādītu iejaukšanos šīs meitassabiedrības komercdarbībā, ir izdarīta atkāpe no Komisijas parastās lēmumu pieņemšanas prakses.

164 Šajā ziņā Komisija uzskata, ka judikatūra un Komisijas lēmumu pieņemšanas prakse mātessabiedrību atbildības jomā ir labi zināma kopš procedūras, kuras rezultātā tika pieņemts apstrīdētais lēmums, sākuma. Tomēr savos rakstveida apsvērumos tā norāda, ka "Komisijas prakse jautājumā par prezumpcijas, kura balstās uz kapitāldaļu pilnīgu piederību, izmantošanu ne vienmēr ir bijusi vienāda". Turklāt, lai arī Komisija apgalvo, ka "2002.–2003. gadā" tā esot izlēmusi šādu prezumpciju piemērot sistemātiskāk, tā nemin nevienu lēmumu vai citu dokumentu, kurā atspoguļotos šīs pieejas maiņa. Tāpat tā detalizētāk neaplūko apelācijas sūdzības iesniedzējas apgalvojumu par to, ka šī sprieduma 136. punktā minētā 2008. gada 1. oktobra lēmuma 574. apsvērumā ir ticis atzīts, ka ar apstrīdēto lēmumu ir pārtraukta tās iepriekšējā lēmumu pieņemšanas prakse, tostarp attiecībā uz apelācijas sūdzības iesniedzēju.

165 Katrā ziņā šajā lietā, kā tostarp izriet no šī sprieduma 136. un 143. punkta, nav strīda par to, ka lēmumā par organiskajiem peroksīdiem apelācijas sūdzības iesniedzējai kopā un solidāri ar tās meitassabiedrību nav uzlikts naudas sods par tās meitassabiedrības izdarīto pārkāpumu, lai arī, vismaz kā uzskata apelācijas sūdzības iesniedzēja, nešķiet, ka attiecībā uz saiknēm starp to un tās meitassabiedrību abos gadījumos pastāvētu objektīvas atšķirības.

166 Apstrīdēto lēmumu un tā pieņemšanas procedūru raksturo arī šādi apstākļi:

— tā kā naudas sods par *Atofina* izdarīto pārkāpumu kopā un solidāri ir uzlikts *Atofina* un apelācijas sūdzības iesniedzējai, naudas soda sākumsummas aprēķināšanai ir izmantots lielāks reizināšanas koeficients; tas nozīmē, ka galīgā naudas soda summa var būt daudz lielāka nekā tad, ja naudas sodu uzliktu tikai meitassabiedrībai;

— apelācijas sūdzības iesniedzējai naudas sods ir uzlikts, pamatojoties vienīgi uz "prezumpciju par to, ka *Elf Aquitaine* ir atbildīga par tās meitassabiedrības *Atofina* darbībām", — prezumpciju, kura attiecībā uz tās piemērošanu nav pilnībā vienāda ar šī sprieduma 56. un 57. punktā izklāstīto izšķirošās ietekmes faktiskas izmantošanas prezumpciju;

— kā izriet no šī sprieduma daļas, kurā ir aplūkots otrais pamats, apelācijas sūdzības iesniedzēja par iespēju, ka tā varētu tikt vainota par tās meitassabiedrības izdarīto pārkāpumu, tika formāli informēta tikai paziņojuma par iebildumiem posmā, proti, četrus gadus pēc tam, kad Komisija bija uzsākusi izmeklēšanas darbības;

— apelācijas sūdzības iesniedzēja, atbildot uz paziņojumu par iebildumiem, kā izriet no Vispārējā tiesā iesniegtajiem lietas materiāliem, ir iesniegusi vairākus argumentus, tostarp balstoties uz Savienības judikatūru, Komisijas lēmumu pieņemšanas praksi un atsevišķiem pielikumā pievienotiem dokumentiem.

167 Šādos apstākļos, kā izriet no šī sprieduma 146.–155. punkta un it īpaši no tā 148., 152., 153. un 155. punkta, Vispārējai tiesai, ņemot vērā visus šīs lietas apstākļus, it

īpaši šajā tiesvedībā neapstrīdēto attiecībā uz apelācijas sūdzības iesniedzēju īstenoto pieejas maiņu apstrīdētajā lēmumā salīdzinājumā ar šo pieeju lēmumā par organiskajiem peroksīdiem, īpaša uzmanība bija jāpievērš jautājumam par to, vai apstrīdētajā lēmumā ir ietverts detalizēts tādu iemeslu izklāsts, saskaņā ar kuriem Komisija varētu uzskatīt, ka apelācijas sūdzības iesniedzējas iesniegtie pierādījumi nav pietiekami, lai atspēkotu šajā lēmumā piemēroto prezumpciju.

168 Kā izriet no pārsūdzētā sprieduma 85. punkta, apstrīdētā lēmuma 258. apsvērumā, kurā vienīgajā ir minēts Komisijas viedoklis attiecībā uz šī sprieduma 160. punktā izklāstītajiem argumentiem, ir ietverti tikai daudzi atkārtoti izteikti un vispār nedetalizēti apgalvojumi un noliegumi. Ņemot vērā šīs lietas īpašos apstākļus, papildu precizējumu neesamības gadījumā šie daudzie apgalvojumi un noliegumi neļauj ieinteresētajām personām uzzināt veiktā pasākuma iemeslus vai kompetentajai tiesai īstenot savu kontroli. Piemēram, minētā apsvēruma formulējuma dēļ ir ļoti grūti, pat neiespējami uzzināt īpaši to, vai apelācijas sūdzības iesniedzējas iesniegtie pierādījumi, lai atspēkotu prezumpciju, kuru attiecībā uz to bija piemērojusi Komisija, tika noraidīti tāpēc, ka tie nebija pārliecinoši, vai tāpēc, ka Komisija uzskatīja, ka ar to vien, ka apelācijas sūdzības iesniedzējai pieder 98 % kapitāldaļu sabiedrībā *Atofina*, pietiek, lai apelācijas sūdzības iesniedzēju vainotu par *Atofina* darbībām, neatkarīgi no apelācijas sūdzības iesniedzējas atbildē uz paziņojumu par iebildumiem iesniegtajiem pierādījumiem.

169 Līdz ar to apstrīdētā lēmuma 258. apsvērums nevar tikt interpretēts tādējādi, ka ar to atbilstoši tiesībām ir pamatota Komisijas nostāja attiecībā uz vairākiem apelācijas sūdzības iesniedzējas izvirzītajiem detalizētajiem argumentiem.

170 Ņemot vērā iepriekš minēto, jākonstatē, ka, ievērojot šīs lietas īpašos apstākļus un šī sprieduma 147.–155. punktā izklāstīto judikatūru, Vispārējā tiesa pārsūdzētā sprieduma 91. punktā ir pieļāvusi kļūdu tiesību piemērošanā, uzskatot, ka apstrīdētais

lēmums atbilst EKL 253. pantam, un neatzīstot, ka apstrīdētajā lēmumā — tiktāl, ciktāl tas attiecas uz apelācijas sūdzības iesniedzējai uzlikto naudas sodu, — nav norādīts pamatojums.

171 No tā izriet, ka trešā pamata pirmā daļa ir pamatota.

Par trešā pamata otro daļu, kā arī ceturto un sesto pamatu

172 Trešā pamata otrā daļa būtībā ir par to, ka atsevišķas Vispārējās tiesas argumentācijas daļas nav saprotamas un tām ir apļa raksturs.

173 Izvirzot ceturto pamatu, apelācijas sūdzības iesniedzēja norāda, ka Vispārējā tiesa pārsūdzētā sprieduma 160. un nākamajos punktos ir pārkāpusi savas tiesiskuma kontroles robežas, ar savu pamatojumu aizstājot trūkstošo Komisijas pamatojumu.

174 Kā izriet no šī sprieduma 27. punkta, sestais pamats ir izvirzīts pakārtoti.

175 Ņemot vērā atbildi uz trešā pamata pirmo daļu, nav jāizvērtē nedz tā otrā daļa, nedz ceturtais un sestais pamats.

176 Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, apelācijas sūdzība ir jāapmierina un pārsūdzētais spriedums ir jāatceļ.

Par prasību Vispārējā tiesā

177 Atbilstoši Tiesas Statūtu 61. panta pirmās daļas otrajam teikumam, ja apelācija ir pamatota, Tiesa Vispārējās tiesas nolēmuma atcelšanas gadījumā var pati taisīt galīgo spriedumu attiecīgajā lietā, ja to ļauj tiesvedības stadija. Tā tas ir šajā lietā.

178 Kā izriet no šī sprieduma 9. punkta, Vispārējā tiesā izvirzītais otrais pamats attiecas uz pamatojuma nepietiekamību. Ar šo pamatu apelācijas sūdzības iesniedzēja būtībā norāda, ka apstrīdētajā lēmumā ir norādīts nepietiekams pamatojums attiecībā uz to, ka ar šo lēmumu tā tiek vainota par tās meitassabiedrības izdarītu pārkāpumu, pamatojoties tikai uz tās meitassabiedrības kapitāldaļu piederības līmeni, bet nesniedzot nekādu citu paskaidrojumu.

179 Ņemot vērā šī sprieduma 144.–171. punktā minēto saistībā ar trešā apelācijas sūdzības pamata pirmo daļu, Vispārējā tiesā izvirzītais otrais pamats ir uzskatāms par pamatotu.

180 Tādējādi apstrīdētais lēmums ir jāatceļ tiktāl, ciktāl ar to, atbilstoši to nepamatojot ar šīs lietas īpašajiem apstākļiem, apelācijas sūdzības iesniedzēja ir vainota par attiecīgo pārkāpumu un tai ir uzlikts naudas sods.

181 Šādos apstākļos nav jāizskata pārējie Vispārējā tiesā izvirzītie prasības pamati.

Par tiesāšanās izdevumiem

182 Reglamenta 122. panta pirmajā daļā ir paredzēts, ka Tiesa lemj par tiesāšanās izdevumiem, ja apelācijas sūdzība ir nepamatota vai ja tā ir pamatota un Tiesa lietā taisa galīgo spriedumu.

183 Atbilstoši šī paša reglamenta 69. panta 2. punktam, kas saskaņā ar tā 118. pantu ir piemērojams apelācijas tiesvedībai, lietas dalībniekam, kuram spriedums ir nelabvēlīgs, piespriež atlīdzināt tiesāšanās izdevumus, ja to ir prasījis lietas dalībnieks, kuram spriedums ir labvēlīgs. Šī paša reglamenta 69. panta 3. punkta pirmajā daļā tomēr ir paredzēts, ka gadījumā, ja lietas dalībniekiem spriedums ir daļēji labvēlīgs un daļēji nelabvēlīgs vai ja pastāv izņēmuma apstākļi, Tiesa var nolemt, ka tiesāšanās izdevumi ir jāsadala vai ka lietas dalībnieki sedz savus tiesāšanās izdevumus paši.

184 Tā kā gan apelācijas sūdzības iesniedzējai, gan Komisijai spriedums ir daļēji labvēlīgs un daļēji nelabvēlīgs, jānolemj, ka tās sedz savus ar šo tiesvedību saistītos tiesāšanās izdevumus pašas.

185 Savukārt attiecībā uz tiesāšanās izdevumiem, kuri ir saistīti ar prasību pirmajā instancē, tā kā Komisijai spriedums ir pilnībā nelabvēlīgs, jāpiespriež tai atlīdzināt tiesvedībā pirmajā instancē radušos tiesāšanās izdevumus, jo to ir prasījusi apelācijas sūdzības iesniedzēja.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (otrā palāta) nospriež:

1) atcelt Eiropas Kopienu Pirmās instances tiesas 2009. gada 30. septembra spriedumu lietā T-174/05 *Elf Aquitaine*/Komisija;

2) atcelt Komisijas 2005. gada 19. janvāra Lēmumu C(2004) 4876, galīgā redakcija, par procesu saistībā ar [EKL] 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu (Lieta COMP/E-1/37.773 — Monohloretiķskābe) tiktāl, ciktāl ar to *Elf Aquitaine SA* ir vainota par attiecīgo pārkāpumu un tai ir uzlikts naudas sods;

3) *Elf Aquitaine SA* un Eiropas Komisija sedz savus ar šo apelācijas tiesvedību saistītos tiesāšanās izdevumus pašas;

4) Eiropas Komisija atlīdzina pirmajā instancē radušos tiesāšanās izdevumus.

[Paraksti]